

ՆԵԿԻԱՅԻՑ ԱՌԱՋ Մարգարե Հիսուսի Վաղ Հետևորդները

Աբդուլռահմեն Փաուզ

Հեղինակը այս աշխատությունում

հաղորդում է Նեկիայի խորհրդի

եզրահագումները, որոնք մեզ

տեղեկացնում են Հիսուսի, և

Ավետարանի

փոփոխությունները, և թե ինչպես

է ազդել այդ խորհուրդը հետագա

Քրիստոնեության վրա: Գրքում

տեղեկություն է գտել Ղուրանի

իսկությունը ապացուցող
փաստերը տարբեր ոչ
մահմեդական հեղինակների
կարծիքները և այլն: Գրքում
գետեղվել են տեղեկություններ
տարբեր գրերի փաստեր և
հետաքրիիր տեղեկություններ:

<https://islamhouse.com/795874>

- [ՆԵԿԻԱՅԻՑ ԱՌԱՁ](#)
[Մարգարե](#)
[Հիսուսի Վաղ Հետևորդները](#)
 - [ՆԵԿԻԱՅԻՑ ԱՌԱՁ](#)
 - [ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ\[1\]](#)
 - [ԽԱՉԵԼՈՒԹՅՈՒՆ\[7\]](#)

- ՎԱՂ ՔՐԻՍՏՈՆԵՈՒԹՅՈՒՆ
- ԱՐԴՅՈ՞Ք ՀԻՍՈՒՄԸ ԱՍՏՎԱԾ Է
- ԵՐՐՈՐԴՈՒԹՅՈՒՆ
- ԱՍՏՎԱԾԱՇՈՒՆՉ. ՓՈՓՈԽՈՒԹՅՈՒՆԸ, ԱՌԱՋԱՅՈՒՄԸ և
ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹՅՈՒՆԸ
- ԱՍՏՎԱԾԱՇՆՉԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹՅՈՒՆԸ և ՓՈԽԱՆՑՈՒՄԸ
- ԹԻԵԴԵՍԻ ԱՌԱՋԻՆ ԴԱՐԻ ՀԱՏՎԱԾՆԵՐԸ
- ԱՍՏՎԱԾԱՇՆՉԻ ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹՅՈՒՆԸ
- ՈՒՇ ՔՐԻՍՏՈՆԵՈՒԹՅՈՒՆԸ և ՆՐԱ

ՉՈՒԳԱՀԵՌՆԵՐԸ
ԱՄԲՈՂՉ ԱՇԽԱՐՀՈՒ
Մ

- ԱՐԴՅՈ՞Ք ԱՍՏԾՈՆ
ՈՐԴԻՆԵՐԸ.
- ԻՍԻՍ – ԱՐԴՅՈ՞Ք
ԱՍՏԾՈՆ ՄԱՅՐ
- ԱՐԴՅՈ՞Ք
ԳՈՅՈՒԹՅՈՒՆ ՈՒՆԵՆ
ԸՆԴՀԱՆՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵ
Ր ԲՈՒԴԴԱՅԻ ՀԵՏ
- ԱՍՏԾՈՆ ԽՈՍՔԸ
- ՈՐՏԵ՞Ղ ԱՅՍ ԼՔԵՑ
ՄԵՉ
 - 1. ԱՐԴՅՈ՞Ք
ՂՈՒՐԱՆԸ ՈՒՆԻ
ՄԻԱՆՈՒՅՆ
ԽՆԴԻՐՆԵՐԸ

- 2.
ՂՈՒՐԱՆԻ ՁԵՌԱԳԻ
Ր ԱՊԱՅՈՒՅՑԸ
- 3. ԳՈՅՈՒԹՅՈՒՆ
ՈՒՆԵՅՈՂ ՎԱՂ
ՂՈՒՐԱՆԱԿԱՆ
ՁԵՌԱԳՐԵՐԸ
 - ՏԱՇԶԵՆԴԻ
ՁԵՌԱԳԻՐԸ
 - ՔՈՒՖԻԿ ՁԵՌԱԳԻՐԸ
 - ԹՈՓԿԱՊԵՅԻ
ՁԵՌԱԳԻՐԸ
 - ՍՏԱՄԲՈՒԼԻ
ԻՍԼԱՄԱԿԱՆ
ԹԱՆԳԱՐԱՆԸ
 - ԿԱՀԻՐԵՅԻ ՀՈՒՍԵՅՆ
ՄՉԿԻԹԸ
 - ԱՅԼ ՂՈՒՐԱՆԱԿԱՆ
ՁԵՌԱԳՐԵՐԸ

- 4. Ի՞նչ են ԱՍՈՒՄ
ՈՉ- ՄԱՀՄԵԴԱԿԱՆ
ԳԻՏՆԱԿԱՆՆԵՐԸ
ՂՈՒՐԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

ՆԵԿԻԱՅԻՑ ԱՌԱՋ Մարգարե Հիսուսի Վաղ Հետևորդները

ՆԵԿԻԱՅԻՑ ԱՌԱՋ

Մարգարե
Հիսուսի Վաղ Հետևորդները

ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ[1]

Այն ընթացքում, երբ ազնիվ
պրպտողը փնտրում է
ճշմարտություն , նա կարիք է
զգում փաստերի, ուստի այս
հակիրճ աշխատությունը օգնում
է այն անկեղծներին , ովքեր

փնտրում են հասկանալու
մարդկանց հավատքի ծագումը
,որին հետևել է Հիսուսի
(Խ.Ա.Ո.Ն) ուսմունքը :

«Նիկիայից Առաջ»

աշխատությունը չպետք է դիտել
որպես «Մահմեդականության
պրոպագանդա» կամ հակում, այլ
ազնիվ հայացք ապահովված
որակավորված գիտնականների
փաստերին: Նոյնպես, այս
աշխատությունը, ցանականում
է հեռու մնալ Աստվածաշնչին
ապավինելուց և կուրորեն
մեջբերելուց, որպեսզի
ապացուցի Հիսուսի
ուսմունքները: Չնայած,
կտակարաններում գոյություն

ունեն որոշ
ակնհայտ ճշմարտություններ,
այն Ղուրանում նշված անբիժ
Աստվածաշունչը, Իջիլը, չէ ,
այնպես, **ինչպես տրվել է
Հիսուսին :**

Գնահատելով վաղ
Քրիստոնեության և Իսլամի միջև
գոյություն ունեցող
համեմատությունները, իրենց
փաստերը հասանելի են
ընթերցողին և ներկայացված են
այնպես, **որ ցանկություն չի
առաջանում հակազդելու:** Այն
ընթերցողների համար է, **որպեսզի
նրանք գիտակցեն և ընդհանուր
հայտարարի գան ներկայացված
վկայություններով :** Վերջին երեք

հարյուր տարվա ընթացքում
ներկայացված այսպիսի
հետազոտությունները նոր
երևույթ չեն: Օրինակ Ջոն
Թոլանդը, իր «Նագովրեթցին»
գիրքը գրել է 1718 թվականին,
որտեղ նա արդեն նկատել է վաղ
շրջանի մահմեդականների և
Հիսուսի
հետևորդների հավատքների և
գործունեությունների
ընդհանրությունը: Ավելին, Ջոն
Բիդլը գրեց «Իրական Կարծիքը
Երրորդության Մասին»,
Տասներկու Փաստերը”
աշխատությունը 1653 թվականին:
Ջոզեֆ Փրիսթլին գրեց ութ գիրք ,
ներառելով “Եկեղեցու Ընդհանուր
Պատմությունը”, որը տպագրվեց

1802 թվականին և
«Կոռուպացված
Քրիստոնեության
Պատմությունը», որը տպագրվեց
1871 թվականին: Ա.Ս.

Մագիֆֆերթը գրեց
«Քրիստոնեության
Պատմությունը Մարգարեական
Ժամանակաշրջանում»
աշխատությունը , որը տպագրվեց
1897 թվականին: «Առաքելական

Աղբյուրը տպագրվեց 1902

թվականին: Իսկ «Վաղ
Քրիստոնյաների Աստված»

աշխատությունը 1924 թվականին:

Մինայի ձեռագրի հայտարարումը,
որը վաղ, համարյա ավարտուն
, չորրորդ դարի ձեռագիր է , իր հետ

բերեց գիտնականների
գործածությանը պիտանի ավելի
շատ վկայություններ:

Գործածելով այս երկու հնագույն
աղբյուրները և ժամանակակից
հետազոտությունները, որոնք
հիմնված են վաղ Քրիստոնեական
գրերի հայտնագործության վրա
, ընթերցողին տրվում են այնպես,
որ նրանք ընդունում են որպես
ձայնային:

Այս աշխատանքների
կազմավորման
գրույցների ընթացքում, նշվել է ,
որ շատ ավետարանական
Քրիստոնյաներ վիճում են ,որ
այստեղ մեջբերված Քրիստոնյա
գիտնականները «ոչ իրական

Քրիստոնյաներ են:» Նույնիսկ,
«Հայդ Փարք Անկյան
Քրիստոնեական
Ընկերությունը»[\[2\]](#) այնքան հեռու
գնաց, որ ասաց, թե չկա ոչ մի
աստվածաբան, ում կարելի է կոչել
Քրիստոնյա , քանի որ նա
զգում է, որ
աստվածաբանությունը
Քրիստոնեության թշնամին
է: Ճշմարիտ է, որ
աստվածաբանների
մեծամասնությունը չեն
հասկանում, որ Աստվածաշունչը
«աստվածային լուսաբանում է»,
այլ ընդունում են այն, որպես
ներշնչանքի և մեկնաբանության
համակցում: Շատ դեպքերում այս
աստվածաբանները կասեն, որ

Հիսուսն ինքը «աստվածային լուսարանում» էր և ազատ էր մերժելու այն գաղափարը, որ Աստվածաշունչը կատարյալ է:

Ուստի, հասկանալի է , որ Քրիստոնյաները, ովքեր հավատում են Աստվածաշնչի կատարյալ ամբողջությունը, դառնում են այդպիսի գիտնականների ախոյանները: Այնուամենայնիվ, Քրիստոնյա ավետարանականների դժգոհությունը աստվածաբանների նկատմամբ, բավական հակասական և անհիմն են:

Հակասական է, քանի որ այն հիմնված էր այն

աստվածաբանության վրա, որի
շնորհիվ «քրիստոնեական
դոկտրինը անեց և ողջամիտ
դարձավ, և քրիստոնյաների
մեծամասնությունը պետք է
երախտապարտ լինեն, **որ
աստվածաբանությունը բացատր
եց՝ իրենց հավատքի շատ
կողմերը՝**»:

Մեջբերված գիտնականների
մեծամասնությունը լավագույն
գիտակներ են, **ովքեր գործում են
որպես Քրիստոնյաներ:** Օրինակ,
Ջեյմս Դուննասի

«**Քրիստոնեաբանության
Կայացումը**» գիրքը, **գնում է
այս փաստը:** Թեև մի կետում նա
ասում է. «**չկա ոչ մի իրական**

վկայություն կապված Հիսուսի
 վաղ սովորություններին ,որոնք
 արդարացիորեն կարող են
 կոչվել աստվածության
 բանականություն,» (Էջ.60) նա ոչ
 մի փորձ չի անում ներողություն
 խնդրելու Երրորդության
 Քրիստոնեությունից իր
 համոզմունքի համար: Ուղղակի
 փաստ է , որ նա քրիստոնյա
 է:Նմանապես, Նոր Կտակարանի
 գիտնական, Մայքլ Ռամսին,
 Անգլիկան եկեղեցու
 Արքեպիսկոպոս էր: Մենք
 կատարյալ համոզված ենք , որ
 մեջբերվող հեղինակներից ոմանք
 Քրիստոնյաներ են, այսպիսով,
 մարդիկ կարող են ընդունել

նրանց նվիրված հետազոտությունները:

Մենք նույնպես, նշում ենք Հեյբբի Ռայսենին, մի քրիստոնյա մարդու, ով հետաքրքրված էր Քրիստոնեա-Մահմեդական երկխոսությամբ, ով գրում է.”

Այսօր, Նոր Կտակարանի գիտնականներին պարզ է ,որ Նոր Կտակարանում չկա

Երրորդության Դոկտրինին մոտ, մոտավոր նմանությամբ գոնե որևէ բան: Այս գիտակցումը ,կարող է լինել երկխոսության թարմ սկզբնակետ :” [3]

Մենք չենք պատրաստվում դատել, արդյոք նրանք իրական

Քրիստոնյաներ են ,թե ոչ, ոչ էլ
անպատասխանատու և
զգացմունքային
ավետարանական Քրիստոնյան
կարող է այսպիսի դատումներ
անել: Մենք այս գրքույկը
միավորել ենք, որպես ուղղակի
ուսումնասիրության հիմք,
անկեղծ հետազոտողի համար:

Այս պատմաբանների,
հետազոտողների և
գիտնականների աշխատությունն
երի
մեծամասնությունը վստահելի են
քանի որ մենք զգուշացել ենք
ավելի վիճելի աղբյուրների
մեջբերումներից, հաստատելու

,այն փաստը,որ նրանց հղումները,
հսկության ապացույց են:

Օրինակ, 182թվականին,
Լինքոլնի, Բայգենթի և Լեյզի
կողմից գրված "Սուրբ Արյունը և
Սուրբ Գավաթը"

աշխատությունում մենք գտնում
ենք հղում, **որը վերաբերում է**

Նազ Համմադի Մազադաթներիին:

Չնայած ակնհայտ է, որ նրանց
գիրքը ընթանում է անընդունելի
վարկածով, այն

հնարավորություն է տալիս

կատարել հետազա

հետազոտություններ պարզելու,**n**

ր Նազ Համմադի Մազադաթների

տեքստերը իրականում գոյություն

ունեն:»

Մեր գործածած որոշ
աղբյուրներում կան գրքեր ,որտեղ
տեղ են գտել սուբյեկտիվ և
օբյեկտիվ կարծիքներ: Այս
դեպքերում ,մենք անտեսել ենք
իրենց վարկածները և
տեսությունները և միայն
մեջբերել ենք այսպես կոչված
հաստատված փաստեր: Օրինակ,
մենք հղում ենք արել 1993
թվականի, «Հիսուսի Մեմինարի»
Հինգ Կտակարաններից
:Մինչ իրենց աշխատանքի
հիմնական մասը վերաբերում է
կտակարանների
նորարարությանը և գործածվող
համաձայնեցված «կարծիքին»,
որոշելու Հիսուսի խոսքերի
իսկությունը , մենք մեջբերել ենք

նրանց գրքից , որը պատմական
ապացույց է վկայում:

Ավելիին, Ալլահը նշել է
Ղուրանում.

« Նրանք հետևում են միայն
վարկածին և այն բանին, ինչ
նրանց հոգիներն են ցանկանում,
նույնիսկ երբ նրանց իջել է
առաջնորդություն , իրենց
Տիրոջից;»

(Ան- Նաջմ 53:23)

Մեր գործածած աղբյուրները, որոշ
դեպքերում, Իսլամի նկատմամբ
կարող են անպատշաճ
թվալ, սակայն ավելի զարմանալի է
գտնել զուգահեռներ,

որոնք գոյություն ունեն վաղ
Քրիստոնեության և Իսլամի
միջև: Հաճախ այս անտեսանելի է
հեղինակներին, սակայն ոմանք
լիովին պատրաստ են ընդունել
տվյալ զուգահեռը: Օրինակ, Հանս
Քունգերթալը գրեց, որ «Հրեա-
Քրիստոնեական և Իսլամի
ավանդական և պատմական
զուգահեռները անխուսափելի
են:»[\[4\]](#)

Հանս Յոհակիմ Շուփսը[\[5\]](#) եկել է
համանման եզրակացության,
ինչպես պրոֆեսոր
Այզենմանը: Իրոք, ինչպես նշել
ենք, վաղ Քրիստոնեության և
Իսլամի նմանությունները
մանրակրկիտ

ուսումնասիրության են
ենթարկվել: Այնպիսի
հեղինակներ, ինչպիսիք Ֆրենսիս
Դավիթը 1510-1579, Մայքլ
Սերվետուսը 1511-1553թվ, Ադամ
Նոյսերը մոտավորապես 1570թվ.
և Գոն Թոլանդը 1718
թվականներին նկարագրում էին
այսպիսի զուգահեռները մի քանի
հարյուր տարի առաջ:[\[6\]](#)

Ակնհայտորեն, մենք գրում ենք
որպես մահմեդականներ, սակայն,
մենք փորձել ենք չներկայացնել
սխալ տեղեկություն: Անցնելով
ինքներս, «Իսլամին գալու»
ուղղին, մենք ընկալել ենք
դժվարությունները, հասկանալու ,

Թե կոնկրետ ով է ասում ճշմարտությունը:

Մինչ այս մեջբերումները կազմելը, մենք գրուցել ենք Քրիստոնյաների հետ, ովքեր հետաքրքրված էին, և շատ քչերն էին տեղյակ Քրիստոնեության աղբյուրներին և զարգացմանը, ինչպես նաև Հիսուսի վաղ հետևորդներին վերաբերող պատմական նյութերին, որոնք ուսումնասիրել են շատ գիտնականներ, **պատմաբաններ և աստվածաբաններ**: Ուստի, մենք շահեկան մաղով անց ենք կացրել վաղ Քրիստոնեությանը վերաբերող շատ գրքեր և հոդվածներ, որպեսզի

ներկայացնենք
ընթերցողին փաստական
վկայություններ այնպես, **ինչպես
որ գոյություն ունեն Իսլամի լույսի
ներքո: Ուստի, մենք հրավիրում
ենք ընթերցողին
անկեղծորեն արձագանքել և
Ալլահի կամոք, նրանք
կկարողանան հասկանալ և
իմանալ ճշմարտությունը :**

ԽԱՉԵԼՈՒԹՅՈՒՆ[7]

««Նրանք ասում են պարծենալով,
« Մենք սպանել ենք Մեսիային,
Հիսուսին, Մարիամի որդուն,
Ալլահի Մարգարեյին»- Սակայն,
նրանք չեն սպանել նրան, ոչ էլ
խաչել են նրան, սակայն, մեկ

ուրիշն էր նմանվել նրան, **նրանց համար:** Եվ, իրոք, նրանք , ովքեր տարբերում են, **կասկածում են դրանում :**Նրանք ոչինչ չգիտեն դրա մասին և հետևում են միայն վարկածի: Եվ նրանք չեն սպանել նրան համոզված լինելով նրա ինքնուրոյանը:»»»

(Ան-Նիսաա 4:157)

Գուրանի վարկածը, որ Հիսուսը ոչ սպանվել է, ոչ խաչվել և որ մեկ ուրիշն է սպանվել, որին նրանք ենթադրել են որպես Հիսուս, կանգնած է, **հոգուտ Աստվածային ծագման:** Շատերը վիճում են, որ եթե Մուհամմեդը լիներ կեղծարար, ապա խաչելությունը

կլիներ վերջին մանրուքը, որ նա
«կփոխեր»: Ամեն դեպքում,
հետագա ուսումնասիրությունը
ցույց է տալիս, որ
նախախալամական
ժամանակարջանի
Քրիստոնյաները հետևում են
նույնպիսի բազմազան
դոկտրինների, **ինչպես մեր
օրերում**: Այս հավատքների մեջ էր
մտնում այն, որ Հիսուսին
չեն խաչել և շատ վաղ
Քրիստոնեական աղանդներ ,
մերժում էին, **որ խաչելություն է
տեղի ունեցել**: Այս հարց է
առաջացնում, **թե ինչու՞ են նրանք
մերժում Հիսուսի խաչելությունը :**

Հ.Մ Գվաթեյին, իր Վաղ
 Եկեղեցական պատմություն
 գրքում ասում է. «Վաղ
 Ժամանակաշրջանի
 Քրիստոնեության խոչընդոտը ոչ
 այնքան Հիսուսի
 աստվածայնությունն էր , այլ նրա
 խաչելությունը :» [8]

Որոշ առաջին խմբերը,
 որոնք հետևել են Հիսուսի
 ուղղուն ,նաև Ղուրանից շատ այլ
 պատմական աղբյուրներից բացի,
 հաստատում են, որ Հիսուսը չի
 մահացել խաչի վրա: Չոն
 Թոլանդը, իր «Նազովրեցիներ»
 աշխատությունում նշում է, որ
 Պլատինոսը , ով ապրում էր 4-րդ
 դարում , ասաց, որ ընթերցել է

«Առաքյալների

Ճանապարհորդությունները»

գիրքը, որը վերաբերել է

Պետրոսին, Հովհաննեսին,

Պողոսին և այլոց: Այլ

տեղեկություններից, որ հայտնում

է գիրքը, այն է, որ Հիսուսին չեն

խաչել, այլ նրա փոխարեն մեկ

ուրիշին են խաչել և ուստի

Հիսուսը և առաքյալները ծիծաղել

են նրանց վրա, ովքեր հավատացել

են ,որ Հիսուսը մահացել է

խաչին:[\[9\]](#) Այն

համապատասխանում է

Բասիլեդիցների հավատքին և

նրա հետևորդներին ու

աշակերտներին, [ովքեր հայտնի](#)

[էին Բասիլիդացիներ անունով:](#)

[\[10\]](#)

Հ. Լինքոլնը, Մայքլ Բայգերը և Ռիչարդ Լեյթը իրենց «Սուրբ Արյուն և Սուրբ Գավաթ»[\[11\]](#) հակասական և քննադատական հայտարարված գրքում ,նշում են պատմական հատված, Նազ Համմադիի Մագադարներից[\[12\]](#) և հայտնում են, որ այդ ձեռագրերը պարունակում են «Սեթի Պայմանագրեր» կոչված ձեռագրեր: Այստեղ նշվում է , որ Հիսուսին չեն խաչել, չնայած խաչելություն տեղի է ունեցել, Չոհր Սիմոն Սիրինացին էր, [նշ թե Հիսուսը :](#)

Չ. Սթիվենսոնը, Քեմբրիջի համալսարանի

աստվածարանության
դասախոսը, նշեց ,որ Իրիներուսը
նկարագրում է Բասիլեդեցների
ուսմունքները:Քանի որ
Բասիլեդեցիները և նրա
հետևորդները հավատում էին, որ
Հիսուսը Հրեաների աստվածն
էր և այլ տարօրինակ բաներ
տիեզերքի արարածների մասին,
իսկ կապված Հիսուսի
խաչելությանը նրանք ասում էին.
«Նա ,ապա հայտնվեց երկիր
որպես մարդ ,իշխանության
ժողովուրդներին և ներկայացրեց
հրաշքներ:Այդ պատճառով նա
ինքը չտառապեց մահից, այլ ոմն
Սիմոնը Սիրինացին, ստիպված
լինելով, կրեց իսաչը նրա
փոխարեն: Սիմոնը

կերպարանափոխվեց նրանից,
այնպես, որ կարծեն, որ նա
Հիսուսն է և խաչվեց սիալմամբ և
տգիտությամբ:»[\[13\]](#)

Կորինթիոսը[\[14\]](#), Պետրոսի,
Պողոսի և Հովհաննեսի
ժամանակակիցը նույնպես
ժխտում է, որ Քրիստոսը
մահացավ խաչին և որ
Քրիստոսը չտառապեց,
որովհետև նա հոգևոր արարած
էր:[\[15\]](#) Կորնթացիները նույնպես
հավատացին, որ Հիսուսը չի
մահացել խաչին, այլ մեկ ուրիշը,
ով նման էր նրան:

Նույնպես, Քրիստոնյաների վաղ
մի համայնք, որը կոչվում էր

«Դոկետատ» պնդում էր , որ
Հիսուսը երբեք Ֆիզիկական
մարմին չի ունեցել, այլ միայն
երևակայական է եղել:

Հետևաբար խաչելությունը
առերևույթ էր, ոչ թե իրական:[\[16\]](#)

Մարկոսի Կտակարանում(15:21),
հունական բառը թարգմանվել է
որպես «կրել», որտեղ Սիմոն
Սիրինացին «կրեց» խաչը,
փաստորեն այն պետք է
թարգմանվեր

«դիմակայել»: Ոմանք. վիճում են
այն հարցի շուրջ, որ փաստորեն,
այս նշում է Սիմոն Սիրինացուն,
ով կրեց խաչը և խաչվեց Հիսուսի
փոխարեն:

Այս իհարկե համաձայն է վաղ
խմբերի հավատքների հետ, **ովքեր
հետևում էին Հիսուսի ուղղուն:**
Միմոն Միրենացին
Աստվածաշնչում, **ոչ մի տեղ չի
նշվել և ուստի հունարենի
ուսումնասիրությունը
անհրաժեշտ է:**

Իհաշելության այս բոլոր
հասկացությունները տարբերվում
են Քրիստոնեական
«ուղղափառ» գաղափարից,
նշելով , որ , Հիսուսի վաղ
հետևորդների մեջ ,իրոք,
**գոյություն ունեն տարբեր
հավատքներ:** Հետագայում
նրանց, **«ուղղափառ»**
Քրիստոնյաները կկոչեն

հերետիկոսներ, որոնց
հավատքները ավելի հեռու են
Հիսուսի (**Ի.Ա.Ո.Ն**)
ուսմունքներից, **հավատքից և**
գործնականից:

Մեկ այլ հետաքրքիր վկայություն
դրվագ է ներկայացրել
Կտակարանը ըստ
Մարկոսի, գլուխ 15-ում, որը
տեղեկացնում է, որ Պիղատոսը
չգտնելով Հիսուսի մեղքը,
հրամայում է ազատ արձակել
նրան:

« Հետևելով Չատիկի
սովորությանը, որը անհայտ էր
կտակարանից դուրս, Պիղատոսը
առաջարկեց ազատ արձակել

Հրեա բանտարկյալի և
առաջարկեց Հիսուսին, սակայն
ամբոխը ... պահանջեց, որ
Պիղատոսը ազատ արձակի
Բարաբային և իսպելություն
ենթարկի Հիսուսին:» [17]

Վաղ Հունական
մագաղաթներում, Բարաբային
վերաբերվում էին որպես
Բարաբայի Հիսուս: Այս
առանձնապես հետաքրքիր է,
ինչպես Գրեգորի Շաուն գրում է.
«Կտակարաններից դուրս ոչինչ
հայտնի չէ Բարաբայից: Նրա
անունը արամեերեն է և
նշանակում է «հոր որդի» ,Արբա,
այստեղ ծաղրաբար տալիս են

Հիսուսին տրված կարգավիճակը:» [18]

Այստեղից, պարզ չէ, թե իրականում ում էին խաչել , **քանի որ երկու կերպարներն էլ ունեին միևնույն անունները**: Փաստորեն, նրան, ում ազատ էին արձակել կարող էին ավելի շատ ճանաչել , քան նրան , ում ըստ քրիստոնյաների, **խաչել էին**: Այդ բավարար չհամարելով, որոշ քրիստոնյաներ նշել են, որ «**հոր որդին**» բացառիկ տիտղոս չէր, հղում անելով «**Աբբա**» բառին:

Եղել է փաստարկ, որ հաշվի առնելով պատմաբաններ Տակիտոսի և Չոզեֆոսի նշված

խաչելությունը ,ապացուցվել է ,**որ
 Հիսուսին խաչել են :Ամեն**
 դեպքում, պետք է ասել, որ
 Ջոզեֆոսը և Տակիտոսը միայն
 ասել են, որ Հիսուս անունով
 բարեպաշտ, ով երկրպագում էր
 Աստծուն, ապրել, **ուսուցանել և
 ավելի ուշ խաչվել է:** Նրանց
 հաշվարկները ականատեսի չեն,
 ավելի հավանական է ,որ այն
 ծագել է Հրեաների և
 Հռոմեացիների մասսայական
 խոսակցություններից, **որոնց վրա
 ազդեցություն է թողել Հիսուսը:**
 Այն փաստը, որ Ջոզեֆոսը ծնվել է
 մոտավորապես 38 թվականին,
 հավաստում է որ նա պատմաբան,
այլ ոչ թե ականատես էր:
 Օբսֆորդի համալսարանից Գեզա

Վերմեսը ցույց է տվել, որ
Ջոզեֆուսի աշխատանքները
փոփոխվել են հետագա
Քրիստոնյաների կողմից, **ովքեր
տեղադրել են
իրադարձությունների իրենց
տարբերակները:**

ՎԱՂ ՔՐԻՍՏՈՆԵՈՒԹՅՈՒՆ

Օվ, դուք, ովքեր հավատացել եք.
եղեք Ալլահի օգնականներ,
ինչպես ասաց Հիսուսը ,
Մարիամի Որդին
աշակերտներին, «Ովքե՞ր են իմ
օգնականները հանուն Ալլահի:»
Աշակերտները ասացին. «մենք
ենք Ալլահի օգնականները:»
Այնուհետ, **Իսրայելի զավակների**

մի խումբ հավատացին և մի խումբ ոչ: Այսպիսով, մենք իշխանություն տվեցինք նրանց, ովքեր հավատացին ընդդեմ իրենց թշնամիների և նրանք դարձան հաղթողներ:»

(Աս- Սաֆֆ 61:14)

Իր համբարձությանը, Հիսուսը (Խ.Ա.Ո.Ն) թողեց բազմաթիվ հետևորդներ, ովքեր վստահում էին նրա սովորեցրած ուսմունքին, որը կապված էր Աստծո[19] երկրպագության հետ: Ըստ Գուրանի, նա երբեք չի ասել Աստծո կամ իր մասին այն, **ինչի համար իրավասու չէր:** Նա մարդ էր և Մարգարե, ով ասաց իր

հետևորդներին երկրպագել Մեկ
Աստծո, **ինչպես**

մահմեդականները: Ամեն դեպքում
,Քրիստոնյաների համար այս
ամենը ոչ մի հետևանք չունի
,քանի որ նրանք Ղուրանը չեն
համարում Աստծո խոսք:

Հետևաբար, այս բաժնի
նպատակն է ներկայացնել
տեղեկություններ այն
հետազոտությունների մասին,
որոնք կապված են այս թեմային:

Մ.Թ.մոտ 90 թվականներին
,եկեղեցու կողմից «**Հերմասի**
Հովիվը» համարվում էր
հայտնության գիրք և
Մինակտիկուսի Կողերսի երկու

գրքերից մեկը ,որը չեն ներառել
ժամանակակից

Աստվածաշնչում:[\[20\]](#) Այնտեղ
գոյություն ունեն տասներկու
պատվիրաններ, որոնցից
առաջինն է. «հավատացեք, որ
Աստված Մեկն է և որ Նա արարել
է ամենը և կարգավորել է դրանք
և որից դուրս գոյություն չունի և
Նա ներառում է ամենը ,սակայն
Ինքն Իրեն ներառված չէ:

Վստահեք Նրան և ուստի
վախեցեք Նրանից և վախենալով
Նրանից ունեցեք
ինքնակառավարում: Պահպանեք
այս պատվիրանը և դուք
կհեռացնեք ձեզանից
թուլությունը, յուրաքանչյուր
արարքում դրեք

արդարամտություն և դուք
կապրեք Աստծո միջոցով, եթե
պահպանեք այս պատվիրանը :»

Այստեղ Աստված Մեկն է և Նա
անհամեմատելի, անսահման է և
հավատքի Անզլիական
հաստատունը, Նիցցայի
սկզբնաղբյուրը, ասում է. « Ես
հավատում եմ Մեկ Աստծո ,
ամենագոր հորը , երկնքի և երկրի
Արարչին և ամենի, տեսանելիի և
անտեսանելիի և մեկ Տիրոջ
Հիսուս Քրիստոսի , Աստծո միակ
որդու , ով ծնվել է իր հորից
,ամբողջ աշխարհների առջև
,Աստծո Աստված, Լույսի Լույս,
Աստծո Աստված, ծնված, ոչ
արարված, լինելով միություն Հոր

հետ , ով արարել է ամենը... եվ, ես
 հավատում եմ Սուրբ Հոգուն,
 Տիրոջը և Կյանք Պարգևողին, ով
 առաջացել է Հորից և Որդուց,
 ում Հոր և Որդու հետ միասին
 փառաբանում և երկրպագում են ,
 ով խոսում է Մարգարեների
 հետ...»[\[21\]](#)

Ըստ Թեոդոր Չահնի, իր
 Առաքելական Աղբյուրի
 Հոդվածներում[\[22\]](#) ասվում է, որ
 մինչ Մ.Թ. 250 թվականները ,
 հավատքը պարզապես այն էր. Որ
 « Ես հավատում եմ Աստծուն,
 Ամենագորին», որը
 այսօր Անգլիկան աղբյուրի տարր
 է: Չ.Ռ. Հարիսը մեջբերում է
 Արիստեդեսին, վաղ Քրիստոնյա

աստվածարանին , ով ասում է, որ
 «Սկզբում Քրիստոնեական
 երկրպագությունը ավելի անբիծ
 միաստվածական էր , քան
 Հրեաներինը :»[23]

Քրիստոնեական եկեղեցու վաղ
 պատմության ընթացքում,
 գոյություն ունեւ բարգավաճող
 խումբ, որը կոչվում էր
 «Էբիոնիթցիներ»։ Տերմինի
 ծագման մասին Ռոբերտ
 Ուիլքենը ասաց, որ այ հրեերեն
 բառ է, որը նշանակում է « **խեղճ
 անձինք**» և շարունակում է
 բացատրել, որ չկա ոչ մի
 վկայություն, հաստատելու որոշ
 քրիստոնյա
 հեղինակների հայտարարություն

ը ,որ այն ծագել է մի մարդուց, որի
 անունն էր «Էբիոն», նա փաստում
 է. «Վերջին տարներին,
 Էբիոնեթցիներ ծագումը ,
 պատմությունը և որոշակի
 կերպարը աշխույժ բանավեճերի
 առարկա է: Հնարավոր է, որ
 Էբիոնեթցիների արմատները
 գնում են մինչ վաղ
 Քրիստոնեության
 ժամանակաշրջանի
 պատմություն, որտեղ
 Քրիստոնյաների
 մեծամասնությունը հրեաներ էին
 և ոմանք շարունակում էին
 հետևել Հրեական օրենքին: Եթե
 այդպես է, նրանք կարող են
 հանդիսանալ
 Հուդդայականության ներսում

գոյություն ունեցող
Քրիստոնեական շարժում, որը ի
վերջո հեռացրեցին, **քանի որ**
Քրիստոնեությունը
ընդունեց հեթանոս
նորադարձների ներհոսքը: Այս
Քրիստոնյաները դարձան
որոշակի խումբ , որը մյուս այլ
խմբերի հետ մերժվեց որպես
հերետիկոսություն, ձևավորված
«մեծ» եկեղեցու կողմից: Նրանց
, երբեմն նմանեցնում են Մինիմի,
հերետիկոսների հետ, որը նշվել է
Թալմություն: Էբիոնիթցիները
հրեաներ էին, ովքեր ընդունեցին
Նազովրեցի Հիսուսին որպես
Մեսսիա, Քրիստոս,
շարունակելով իրենց
ինքնությունը որպես հրեաներ:

Նրանք զարգացրեցին իրենց հարաբերությունները և հրեաների և քրիստոնյաներ հետ, չնայած այն բանի ,որ նրանցից ոչ մեկը չէր խրախուսում այդ խումբը: Նրանք հետևեցին Հրեական օրենքին, կատարելով թլպատում, պահելով Շաբբաթ և նշելով Հրեական տոները և պահպանելով դիետայի օրենքները և այլ Հրեական սովորույթները: Նրանք հրաժարվեցին Պողոս առաքյալից, Հրեական օրենքը պահպարակելու պատճառով: Նրանք դիտում էին Հիսուսին, որպես մարգարե, Հրեա մարգարեների շարքում ընդունված մարդ, **ինչպես նկարագրված է Օրինաց 18:15-ում**

և մերժում էին կույս ծնունդը:
Նրանք արդարացնում էին իրենց
կյանքի ձևը, **հրապուրվելով**
Հիսուսի կյանքի օրինակով: Նա
թլպատության էր ենթարկվել,
հետևում էր Շաբբաթին և տոնում
էր Հրեական տոները և
սովորեցնում էր, **որ պետք է**
հետևել օրենքի բոլոր
ցուցումներին: Նրանք տոնում են
Չատիկը նույն օրը , **երբ Հերաներ**
են տոնում և նրանք պահպանում
են Երուսաղեմը բարձր
հարգանքով:» [24]

Ավելին, ըստ Ուիլքենի գոյություն
ունեն այլ Հրեա Քրիստոնեական
աղանդներ, որոնցից են
Նազովրեցիները **[25]**, **Սումնաչիան**

ցիները և Էլկեսացիները: Քանի որ դժվար է տարբերակել նրանց , նա առաջարկում է , որ

«Էբիոնացիները» կարող էին նկարագրել ցանկացած Հրեա Քրիստոնեության կերպար, որը ընդգծում էր օրենքի

պահպանումը :Էբիոնիթցիները ունեին իրենց կտակարանը և հեղինակները: Ուիլեենը նշում է երեք Հրեա Քրիստոնեական կտակարաններ: Նա գրում է.

«Վերջին քառորդ դարում ,տեղի ունեցավ Հրեա Քրիստոնեության վերածնունդ, որը խրախուսում էր հրեա քարոզչությունը ...այդ ժամանակաշրջանից հետո, մենք շատ քիչ բան գիտենք Էբիոնիթցիների մասին:»

Ըստ Քոնփթոնի
Հանրագիտարանի ,վաղ Հրեա
Քրիստոնյաներին հետապնդում
էին, որովհետև նրանք ընդունում
էին, որ Հիսուսը սպասված
Մեսսիան էր, մինչ դեռ հրեական
հեղինակությունները ենթադրում
էին ,որ նա դավաճան և ինքնակոչ
էր :

«Վաղ Քրիստոնյաները բոլորը
հրեաներ էին:Նրանք մնացին
Երուսաղեմում և Տանարում
շարունակեցին կրոնական
ծիսապահպանությունը: Նրանք
իրենց եղբայր հրեաներից
տարբերվում էին միայն
նրանով,որ հավատում էին,որ
Մեսսիան եկել է :Եթե նրանք

պահպանեին իրենց
համոզվածությունը ,ապա
հուղիթայականության մեջ կարող
էին մնալ որպես աղանդ: Ամեն
դեպքում, բոլոր նրանց ,ովքեր
լսում էին, նրանք քարոզում էին
այն ,որ Հիսուսը ,ում Հրեական
հեղինակությունները
հետապնդում էին, Մեկն է ում
Իսրայելը երկար սպասում էր :
Այս քարոզչությունը առաջացրեց
կրոնական ղեկավարների մեծ
թշնամանքը և վաղ
քրիստոնյաներին սկսեցին
հետապնդել... այս
Քրիստոնյաները գաղափար
չունեին տանելու իրենց ուղերձը
Իսրայելի սահմաններից դուրս
:»[26]

Աստծո Միասնության
գաղափարը և Հիսուսի
մարգարեական, մարդկային
բնույթը , գրավեց շատ վաղ
համայնքների, որոնք որդեգրեցին
Հիսուսի ուսմունքները որպես
հիմք և իրենց կյանքի ձև: Այդ
համայնքներից էին
Էբոնիթացիները,
Նազովրեցիները,
Սերիթիացիները,
Բասիլիդացիները,
Կարպոքրատացիները,
Հիփսիստարիանցիները,
Սուլմաչիանցիները և
Էկեսիացիները :

Երրորդական Քրիստոնյաները
նշում էին, որ այս խմբերը «վաղ

Եկեղեցու կողմից միշտ դիտվել են որպես հերետիկոս:» Սրանով, նրանք նկատի ունենին իշխող Եկեղեցին, առանց փորձի, հաստատելու արդյոք այդ եկեղեցին հետևում է իսկական ուսմունքներին: Կրկնելով Ուիլքենին, օրինակ Էբիոնիթացիները «հեռացան, երբ Քրիստոնեությունը ընդունեց նորադարձների հոսքը: Փաստորեն այս Քրիստոնյաները դարձան որոշակի խումբ, որը մյուս խմբերի հետ միասին մերժվեց որպես հերետիկոսներ, իշխող «մեծ» եկեղեցու կողմից:» [\[27\]](#)

Այս ցույց է տալիս, որ այսպես կոչված «**հերետիկոս**» եկեղեցին մերժման է ենթարկվել «**իշխող**» Քրիստոնեության կողմից: Այլ կերպ, **Հիսուսի ուսմունքների վաղ հետևորդները պետք է դատապարտության ենթարկվեին ընդունված հավատքի հետագա հետևորդների կողմից:**

Հանս Յոհակիմ Շութար, իր «**Աստվածաբանություն և հրեա Քրիստոնեության Պատմություն**» աշխատության մեջ, հաշվի առնելով Հարնաքի և Շլաթերի հետազոտությունները և ավարտուն տեսքի բերելով Ս. Քլեմենի, Թ.Անդրայի և Հ.Հ Շադերի

աշխատությունները, եկավ
հետևյալ լայնորեն հիմնավորված
եզրակացության. «Չնայած,
հնարավոր չէ հաստատել կապի
ճշգրիտ ապացույցը, Մուհամմեդի
անուղղակի կախումը Հրեա
Քրիստոնեության
աղանդավորականությունից
, կասկածից դուրս է: Այս թողնում
է մեզ իրական աշխարհի
պատմական հարթությունները
պարադոքսի մեջ. Փաստը, մինչ
Հրեա Քրիստոնեությունը
Եկեղեցում անհայտացավ, այն
պահպանվեց Իսլամում և ըստ
դրա ընթացող ազդակների, այն
հասել է առնվազն մեր
ժամանակներ:» [28]

Հանս Բուկ աթ ալը նշեց, որ
«Վաղ Հրեա Քրիստոնեության և
Իսլամի սովորույթային և
պատմական զուգահեռները
անխուսափելի են :» [\[29\]](#)

Չոն Թուլանդը 1718 թվականին
գրելով ,եզրակացնում է .«Մինչ
Նազովրեցիները, կամ
Էբհոնիթցիները բոլոր
Եկեղեցական պատմաբանների
կողմից միաձայն ճանաչվել են
առաջին քրիստոնյաներ, կամ
նրանք, Հրեաներից, ովքեր
հավատացել են նրան, ովքեր նրա
ժողովուրդը և առաքյալներն էին,
որոնց հետ նա ապրել և մահացել
էր և նրանք ականատես էին նրա
արարքներին, այս ամենը հաշվի

առնելով, ես ասում եմ, թե
ինչպե՞ս է հնարավոր ,որ նրանք
լինեն մյուսներից առաջինը ,քանի
որ նրանց համարում էին առաջին
հերետիկոսները, **ովքեր կարող
էին կազմավորել Հիսուսի
դոկտրինների սխալ
գաղափարները և
նկարագրերը:**Եվ, ինչպե՞ս կարող
են Պենտալացիները, ովքեր
հավատացին Հիսուսին նրա
մահից հետո ունենալ Հիսուսի և
դոկտրինի մասին գաղափար
քարոզներից և մարդկանց
տեղեկություններից, ովքեր երբեք
չէին տեսել Հիսուսին, ,կամ
որտեղի՞ց նրանք կարող էին
ունենալ իրենց
տեղեկությունները,

բացատրությամբ հավատացյալ
Հրեաների:» [\[30\]](#)

ԱՐԴՅՈՒՔ ՀԻՍՈՒՍԸ ԱՍՏՎԱ Ծ Է

Աստվածաշնչի Բառարանը ասում
է. « Կասկածելի է ,արդյոք
Հիսուսը գործածել է «Ասածո
Որդի» արտահայտությունը իր
վերաբերյալ:»

Ադրիան Թաթչերը գրեց. «Հազիվ
թե լինի Նոր
Կտակարանի իրավասու գիտակ,
ով պատրաստ է
պաշտպանել տեսակետը, որ
Հովհաննեսի «Ես եմ» բացարձակ
գործածման չորս դեպքերը ,կամ
այլ գործածությունների

մեծամասնությունը,
պատմականորեն կարող են
վերագրվել Հիսուսին:»[\[31\]](#)

Դեյվիդ Բրաունը ասաց, որ.
«Գոյություն ունի լավ
վկայություն, առաջարկելու, որ
Հիսուսը իրեն երբեք չի տեսել
երկրապագությանը
համապատասխան առարկա,»
այդ «հնարավոր չէ հիմնավորել
որևէ հայտ կապված Քրիստոսի
աստվածայնության բանական
լինելու հետ, քանի որ մեկ անգամ
մենք հեռացել ենք ավանդական
նկարագրությունից, ինչպես
արտացոլվել է Սուրբ Հովհաննեսի
Կտակարանի գիտական
ընկալման մեջ:»[\[32\]](#) Սակայն նա

ասում է .«Անիմաստ է ենթադրել, որ մարդկային ուղեղը կարող է բանական լինել իր իսկ աստվածայնության մեջ:» [33]

Նախկին Արքեպիսկոպոս և Նոր Կտակարանի գիտակ, Մայքլ Ռամսին գրում է . «Հիսուսը աստվածայնություն չի հայտարարել իր համար:» [34] Նա նույնպես ասում է.

«Աստծո Որդի» տիտղոսը չի կարող լինել բարձր կարևորություն, քանի որ Հրեա շրջանակներում այն կարող էր նշանակել ոչ ավելին քան Մեսսիա կամ իրոք, ամբողջ Իսրայելի ազգը և հայտնի Հելլենականության

մեջ, գոյություն ունեին շատ
 Աստծո որդիներ ,որը նշանակում
 էր ներշնչված սուրբ մարդ:»[\[35\]](#)

Ջեյնս Բարրը վիճում է այն հարցի
 շուրջ, որ «Աբբա»
 արտահայտությունը ,որը
 սովորաբար գործածվում էր
 նկարագրելու Հիսուսի
 «աստվածային որդի լինելը» չունի
 անձնական բնույթ, որը
 սովորաբար վերաբերում է դրան,
 այլ ուղղակի նշանակում է
 «հայր»:»[\[36\]](#)

Ջեյնս Դունը նշեց երկու դեմ և
 կողմ փաստարկներ,
 որոնք վերաբերում են «Աբբա»
 բառի գործածման բնույթին:

Դուռնը նույնպես ասաց. «Չկա ոչ մի իրական վկայությունն Հիսուսի վաղ սովորություններից, որը կարող է բավարար կերպով կոչվել աստվածայնության բանականություն :»[\[37\]](#)

Բրայան Հերլեվեյթը ընդունում է որ. «Այլևս հնարավոր չէ պաշտպանել Հիսուսի աստվածայնությունը , վկայակոչելով Հիսուսի պահանջները:»[\[38\]](#)

Սանդերսը գրում է. «Հաճախակի կրկնվող պահանջը, որ Հիսուսը «իրեն դրեց Աստծո տեղ» սպառվել է : Նա հաճախ այդպես անում էր մեղքերը ներելու ,

սակայն մենք պետք է նկատենք ,որ նա միայն արտաբերեց թողութուն ,որը Աստծո արտոնությունը չէ , այլ քահանայականությունը:» [39]

ԵՐՐՈՐԴՈՒԹՅՈՒՆ

«Օվ, գրերի Մարդիկ, մի գործեք անակարգություն ձեր կրոնում, վերագրելով աստվածային հատկություններ Ալլահի արարածներին և երկրպագելով նրանց անսահման կամ ասեք միայն ճշմարտությունը Ալլահի մասին: Մեսսիան, Հիսուսը, Մարիամի որդին, միայն Ալլահի Մարգարեն էր և Նրա խոսքը ,որը նա ուղղեց Մարիամին և հոգին

արարվեց Նրա հրամանով:
Այսպիսով, հավատացեք Ալլահին
և Նրա մարգարեներին: Մի ասեք
«Երեք» դադարեք – այդպես
ավելի լավ կլինի ձեզ համար
:Իրոք, Ալլահը Մեկ Աստված է,
փառք Նրան, բարձրյալ է Նա որդի
ունենալուց: Նրան են
պատկանում երկինքների մեջ և
երկրում գոյութայուն ունեցող ամեն
բան: Եվ բավարար է Ալլահը
որպես գործերի տնօրինող:»

(Ան-Նիսաա: 171)

Այսօր, քրիստոնյաների
մեծամասնության համար
երրորդությունը բանալի
գաղափար է, սակայն Հիսուսի

վաղ հետևորդների համար
անընկալելի էր: Նոր Կաթոլիկ
Հանրագիտարանը ,որը
պաշտոնապես հաստատվել է
Կաթոլիկ Եկեղեցու կողմից,
բացատրում է , որ Երրորդության
գաղափարը ներկայացվել է
քրիստոնեությանը ,
տասնչորսերրորդ դարում:

«Որոշ թարգմանիչներ, և
կտակարանական
աստվածաբաններ ,ներառյալ
Հռոմեական Կաթոլիկների աճող
քանակ, ասում են, որ չպետք
է խոսել Նոր Կտակարանի
Երրորդությունից, առանց լուրջ
որակավորման :Գոյություն ունեն
դոգմայի որոշ պատմաբաններ և

համակարգային
աստվածաբաններ, որոնց
զուգահեռ ընկալումը կապված
Երրորդության հետ այն է, որ երբ
որևէ մեկը խոսում է
Երրորդության մասին առանց
որակավորման, նա պետք է
շարժվի Քրիստոնեական
ծագումների ժամանակաշրջանից
, **ասելով չորրորդ դարի վերջին
քառորդ: Միայն դրանից հետո**
, այն կարող է կոչվել վերջնական
Երրորդական դոգմա՝ Մեկ
Աստված երեք անձում՝, որը
մանրակրկիտ ձուլվում է
Քրիստոնեական կյանքում և
մտքում... **այն երեք դարյա
դագմատիկ
զարգացման արդյունք է:» [40]**

Աստվածաշնչի Օքսֆորդյան
Ընկերակցությունը, որը ունի
Ամերիկայի և Եվրոպայի տարբեր
առաջատար աստվածաբանական
հաստատությունների և
համալսարանների ավելի քան
երկու հարյուր վաթսու
գիտնականներից և
ակադեմիկոսներից գրառումներ,
հայտնում է. "Քանի որ
Երրորդությունը ուշ
Քրիստոնեական դոկտրինի
այսպիսի կարևոր մաս է,
զարմանալի է որ տերմինը չի
հայտնվում Նոր Կտակարանում:

Նմանապես, Աստծո երեք
համահավասար զուգընկերների
զարգացած գաղափարը ,որը

գտնվել է ավելի ուշ
ծագումնաբանական
ձևավորումների մեջ, չի կարող
պարզորեն
հայտնաբերվել կանոնների
սահմանների
շրջանակներում:” [41]

Ջոն Մաքքենզին, ‘Աստվածաշնչի
Բառարանում’ նշում է .«Աստծո
Երրորդությունը սահմանված է
Եկեղեցու կողմից, որպես
հավատք , որ Աստծո մեջ
գոյություն ունեն երեք անձիք,
ովքեր ապրում են մեկ բնույթում:
Այդ հավատքը, սահմանված
որպես այդպիսին, հասել է միայն
Մ.Թ. 4-րդ և 5-րդ դարերում և
հետևաբար հստակորեն և

պաշտոնապես չի հանդիսանում
աստվածաշնչյան հավատք:» [42]

Դեյվիդ Լիլ Ջեֆրին, գրելով
Անգլիական Գրականության մեջ
Աստվածաբանության
Բառարանի Ավանդույթները,
նշում է. «Ըստ ուղղափառ
Քրիստոնեական դոկտրինի,
Աստված մեկ բնույթ է երեք
անձում. Հայր, Որդի և Սուրբ
Հոգի: Նրանցից ոչ մեկը չի
նախորդում կամ արարում է
մյուսին, կամ բարձր է
իշխանությամբ կամ
արժանապատվությամբ: Հստակ
աստվածաբանական
առումներով, նրանք բնույթով կամ
էությանբ մեկն են, համահավերժ

և համահավասար: Այսպես
հայտարարված դոկտրինը չի
հայտնվել գրում, Երրորդության
ուղղափառ դոկտրինը
աստիճանաբար դրոշմվել է երեք
կամ ավելի դարերի ընթացքում:
Չարմանալի չէ, միգուցե, որ
աստվածային անձանց
համահավերժությունը և
համահավասարությունը մնում է
աստվածաբանական
վիճաբանությունների խնդիր և
ուստի հաճախ քննարկվում է
հերետիկոսության համատեքստ
ում: 381 թվականին,
Կոնստանտինապոլսում
եպիսկոպոսները հանրագումար
կազմակերպեցին և սահմանեցին

ուղղափառ դոկտրինը իր
վերջնական տեսքով:» [43]

Ֆ.Չ, Ուլկենը, Ավստրալիացի
բապտիստը,
՝Քրիստոնեականություն՝
աշխատությունում գրում է. «Հին
Կտակարանում, Աստծո
Միասնակությունը պարզորեն
հաստատվեց: Հրեական
դավանանքը ,այսօր
կրկնվող ամեն սինագոգում
ասում է. «Լսիր, օվ Իսրայել, Տերը
մեր Աստվածը Մեկ Տեր է:»
(Օրինաց 6:4) Այս առաջին
քրիստոնյաների հավատքն է
,այսպիսով Պողոսը գրում
է.«Գոյություն ունի մեկ աստված
և բոլորի Հայր, Ով ամենից վերն է,

բոլորի միջով և բոլորի մեջ է:»
(Եփես. 4:6) «Սակայն, այս
դավանանքի լրացումը կան
փոփոխումը աստիճանաբար
դարձավ անհրաժեշտ:»[\[44\]](#)

Ըստ Երրորդության տեքստերի
վկայության, Աստվածաշնչի
Թարգմանչաց Բառարանը
փաստում է. «Երեք երկնային
վկաների տեքստը(
1 Հովհաննես 5:7 Արքա Չեյմսի
տարբերակում), Նոր
Կտակարանի վավերական մաս
չէ:»[\[45\]](#)

««1 Հովհաննես 5:7, Արքա Չեյմսի
Տարբերակում կարդում է.
«Գոյություն ունեն երեք , որ

գրառում են երկնքում, հայրը,
Խոսքը և Սուրբ հոգին և այս
երեքը մեկ են սակայն, այս
միացում է ,որում չկա ոչ մի հետք
մինչ չորրորդ դարի ուշ
ժամանակարջանը :»»[46]

Էրդմանսի Աստվածաշնչյան
Բառարանը հայտնում է. «1
Հովհաննես 5:7, Տեքստուս
Ռեսեպտուսում, որը
ներկայացված է Արքա Չեյմսի
Տարբերակում, ակնհայտ է
դառնում ,որ Հովհաննեսը հասել է
Երրորդության դոկտրինին պարզ
կերպով , Հոր, Որդու և Սուրբ
Հոգու, սակայն այս տեսքատը
ակնհայտ տեղադրում է , **քանի որ**

ոչ մի Հունական ձեռագիր այն չի պարունակում :»[\[47\]](#)

Էդվարդ Գիբոնը նույնպես գիտակցեց ,որ այս կեղծիք է և քանի որ այս փաստը այժմ լայն ընդունված է և հեռացվել է Աստվածաշնչի թարգմանությունների մեծամասնությունից, [սպա այսպիսի ընդունումը ժամանակ է պահանջում](#): Ռիչարդ Փորսոնը պաշտպանեց Գիբոնին,ավելի ուշ տպագրելով ավերիչ եզրահանգող ապացույց , այն մասին, որ տարբերակը առաջինը Աստվածաշունչ տեղադրվել է Եկեղեցու կողմից ,[չորրորդ դարի վերջում](#): Ինչ վերաբերում է իր

եզրակացությանը , Փորսոնը
ասաց.

«Նրա փաստարկները
հանգեցնում են վիճաբանության,
որը հարուստ է գիտելիքներով և
աշխույժ բանականությամբ և
նրա հակառակորդները ոչ
արժանի են, ոչ էլ գտնում են որևէ
քառորդ նրա ձեռքերի Երեք
երկնային վկաների վկայությունը
այժմ կարող է մերժման
ենթարկվել արդարադատության
յուրաքանչյուր դատարանում,
սակայն նախապաշարումը կույր
է , [իշխանությունը խուլ և մեր
գռեհիկ](#)
[աստվածաշունչները կարող են](#)

երբևէ աղտոտվել այս կեղծ
տեքստից:” [48]

**ԱՍՏՎԱԾԱՇՈՒՆՉ. ՓՈՓՈԽ
ՈՒԹՅՈՒՆԸ,
ԱՌԱՋԱՅՈՒՄԸ և
ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹՅՈՒՆԸ**

« Նզովք , կործանում, նրանց,
ովքեր գրում են ‘գրեր’ իրենց իսկ
ձեռքերով , ապա ասում, » Այս
Ալլահից է, «որպեսզի
փոխանակեն այն փոքր արժեքով:
Նզովք , կործանում նրանց, այն
բանի համար, ինչ նրանց ձեռքերը
գրել են և նզովք, կործանում
նրանց, այն բանի համար , ինչ
նրանք վաստակել են:»

(Բակարա :79)

Քենեթ Քրեգը հայտնում է Նոր
 Կտակարանի մասին, «
 Գոյություն ունի խտացում և
 խմբագրում, գոյություն ունի
 ընտրության արտադրություն և
 վկա: Կտակարանները եկեղեցու
 միտք են եկել հեղինակների
 կողմից :Նրանք ներկայացնում են
 փորձ և պատմություն :» [\[49\]](#)

Նմանապես, Դոկ.Ֆոն
 Թիշենդորֆը, Երրորդական
 ամենավճռական
 պաշտպաններից մեկը,
 խոստովանում է, որ Նոր
 Կտակարանը «շատ դրվագներում
 ենթարկվել է այնպիսի լուրջ
 իմաստային փոփոխությունների,
 որ թողնում է մեզ ցավալի

անորոշության մեջ, թե ինչ են
 իրականում Առաքյալները
 գրել:» [50]

Այս բաժնի նպատակն է
 ,համակցել Աստվածաշնչի
 փաստերը, ինչպես որ
 ներկայացվել են Քրիստոնյա
 գիտնականներին : Հետաքրքիր է,
 որ Հին Կտակարան գրքի
 հեղինակը ,Երեմիան, գիտակցեց
 նույն բոլոր փաստերը շատ
 տարիներ առաջ.

««Ինչպե՞ս կարող եք դուք ասել.
 «Մենք իմաստուն ենք, մենք
 ունենք Տիրոջ օրենքը.» երբ իրենց
 սուտ գրիչների գրագիրները
 կեղծել են այն: Իմաստունը դրվել
 է ամոթի , նրանց զցել են ծուղակը

և զարհուրանքը: Նրանք արհամարհում են Տիրոջ խոսքը , այսպիսով , **ինչպիսի՞ն է նրանց իմաստությունը:»» [51]**

ԱՍՏՎԱԾԱՇՆՉԻ
ՓՈՓՈԽՈՒԹՅՈՒՆԸ և
ՓՈԽԱՆՑՈՒՄԸ

Աստվածաբանները գիտակցել են, որ Աստվածաշունչը ունի շատ հակասություններ և գերադասում են չբացատրել դրանք , **ինչպես անում են ոմանք:** Պարզապես, նրանք ընդունում են այս փաստը, **հանափ առանց իրենց հավատքի ժխտման:** Այս այնպիսի ազնվություն է , որ հաշվում է քրիստոնյա գիտնականների մեծ

քանակություն, ովքեր փնտրում են իրենց կրոնի ծագումը :

Աստվածաշնչի հակասությունների շատ օրինակների ցուցարկումից հետո, Դոկ. Ֆրեդերիկ Զենյքն ասաց. «Բացի շատ հակասություններից, ինչպիսիք են հետևյալները, հազիվ թե գոյություն ունենա մի տարբերակ, որտեղ չլինի արտահայտությունների որոշ տատանումներ , հին գրերից, որից հավաքել են Աստվածաշունչը: Ոչ ոք չի կարող ասել , որ այդ լրացումները կամ բացթողումները կամ փոփոխությունները գուտ

անտարբերության հարցեր են
:» [52]

Աստվածաշնչի Վերանայված
Կայուն Տարբերակում, 1978
թվականին, «բարձր մեծության»
երեսուն երկու Քրիստոնյա
Գիտնականներ, ապահովված
Քրիստոնեական հիսուն
դավանանքներով ,գրեցին լիազոր
տարբերակում, որը հայտնի է
նաև Արքա Չեյմսի Տարբերակ,
որ. «Արքա Չեյմսի Տարբերակը
ունի շատ արատներ, որոնք
այնքան շատ և լուրջ են, որպեսզի
կոչեն վերանայված :»

1957 թվականին, Եհովայի
Վկաները տպագրեցին վերնագիր.

«Աստվածաշնչի 50,000 սխալները» ,իրենց ամսագրում գրելով. «Միգուցե Աստվածաշնչի մեջ գոյություն ունի 50,000 սխալներ, որոնք սողոսկել են Աստվածաշնչի տեքստեր:»[\[53\]](#) Այնուամենայնիվ ,նրանք շարունակում են ասելով, «որպես ամբողջականություն., Աստվածաշունչը դեռ ճշգրիտ է:»

Չեռագրերի Պատմություն՝ աշխատությունում, Ռեվերենդ Ջորջ Ի. Մերնիլը մեջբերում է պրոֆեսոր Առնոլդին ասելով. «Գոյություն չունեն ավելի քան 1500-ից 2000 դրվագներ, որտեղ

կա որևէ անորոշություն, ինչպես
հրական տեքստում :»

Վհնգ Ավետարանները՝ որը գրվել
է Վհսուսի Սեմինար՝ իսմբի
կողմից, որը ներկայացնում է
յոթանասուն չորս
Քրիստոնեական
գլխնականներ ամբողջ աշխարհի
Աստվածաշնչյան ուսումնական
հաստատություններից և
համալսարաններից [54], ովքեր
աշխատեցին վեց տարի նվիրված
ուսումնասիրելով :

Որոշելով ներկայացնել
ավետարանների
թարգմանություն,
անկողմակալ իրենց անձնական

քրիստոնեական հավատքից,
 նրանք ջանացին Աստվածաշնչում
 հայտանաբերել Հիսուսի իրական
 խոսքերը: Ամբողջ տեքստից,
 նրանք ընտրեցին այն դրվագները
 , որոնք ըստ իրենց, Հիսուսի
 վավերական խոսքերն են և
 գումար-կողմորել են դրանք:

Չնայած, մենք ունենք երկար
 դրվագների վերացման
 վարապահումներ նրանց կողմից,
 ովքեր արհամարհում են
 բանավոր մշակույթը,
 հիշողության ունակությունը
 , ինչպես նաև Հիսուսի
 Մեմինարների միտումը
 հավասարեցնել հրաշք առասպելի
 հետ, նրանց եզրակացությունն էր,

որ «82% խոսքերը որոնք վերագրում են Հիսուսին կտակարաններում , իրականում նա չի ասել:» [55]

Նրանք շարունակում են ասելով.«Աստվածաշնչյան գիտնականները և աստվածաբանները սովորել են տարբերակել պատմության Հիսուսին , հավատքի

Քրիստոսից: Այդ ցավալի դաս էր և եկեղեցու և գիտնականների համար :Այս տարբերությունը երկու կերպարների միջև, տարբերություն է պատմական անձի , ով ասլրել է որոշակի ժամանակահատվածում և վայրում, և կերպարի, ում տվել են

առասպելական դեր , որտեղ նա
իջել է երկնքից փրկելու
մարդկությունը և իհարկե, ի
վերջո վերադարձել է այնտեղ:»

Վերոհիշյալ մեջբերումները միայն
հեղինակների կարծիքներն
են, երկրորդ , առասպելական դերի
մեջբերումը , հասկանալի է այն
փաստից, որ Հիսուսի գաղափարը
Քրիստոնեության մեջ լայնորեն
հիմնված է հեթանոս Հռոմեական
առասպելական կերպարների վրա
և հաջորդ գլուխը հասցեագրված
է դրան :

՝Հիսուսի Սեմինարի՝
հնեաբանական փաստը ավելի

կարևոր է ,քան այն, ինչ կարելի է համարել 'նրանց կարծիքը.'

« Փաստորեն, **մենք չունենք որևէ կտակարանի բնօրինակը:** Մեզ չի պատկանում ամբողջ Աստվածաշնչի գրքերի ինքնագիները: Կտակարանների պահպանված ամենահին կրկնօրինակների ժամանակը սկսվում է Հիսուսի մահից 175 տարի հետո և երկուսից **,ոչ մեկը չի նմանվում մյուսին :**

Եվ ձեռագիր գրերը մշտապես տարբեր մարդկանցից 'ուղղվել' են այստեղ և այնտեղ: Բացի այդ, համարյա, երկու դարյա այս անդունդը նշանակում է, որ

բնօրինակ Հունական, կամ
Արամեական տեքստը
կրկնօրինակվել է ավելի քան մեկ
անգամ, մինչ հասել է մեզ այս
աստիճանում:» [56]

«Հունական Կտակարանների
ամենահին կրկնօրինակների
հիմնական մասը , որը հիմա
գոյություն ունի ,ինչպես մենք
գիտենք, հասնում է մոտ 200 Մթ:
Այնուամենայնիվ, Հովհաննեսի
Կտակարանի փոքր
հատվածը կարող է թվագրվել Մթ
125 թվականները, կամ ավելի
շուտ, նույն մոտավոր
ժամանակաշրջանը, ինչպես
Էգերթոնի Կտակարանը:
Էգերթոնը դոնորի անունն

Է:Սակայն այս հատվածները շատ փոքր են , ներկայացնելու տեքստի պատմության նվազագույն իրադարձությունները: Հունական կտակարանների ամենակարևոր կրկնօրինակները հայտնվել են 19-րդ և 20-րդ դարերում, հիմնականում թանգարաններում, մենաստաններում և եկեղեցական արխիվներում :» [\[57\]](#)

Նրանք վերջնականապես ամփոփել են այս հարցը ասելով. «... բացարձակ ճշմարտությունը այն է, որ Հունական կտակարանների պատմությունը , առաջին դարի իրենց արարումից սկսած մինչ առաջին կրկնօրինակների

հայտանքերունը երրորդ դարի սկզբերին, մնացել են անհայտ և հետևաբար անքարտեզ տարածքում:»

Աստվածաշնչի

Փիկի մեկնաբանությունը նշում է.

«Քաջ հայտնի է , որ նախնական Քրիստոնեական Կտակարանը ի սկզբանե փոխանցվել է բանավոր և որ այս բանավոր ավանդույթը պատճառ է հանդիսացել արարքի և խոսքի փոփոխման:

Նմանապես ճշմարիտ է ,որ երբ Քրիստոնեական գրառումները կատարվել են գրավոր ,այն շարունակել է լինել բանավոր տատանումների թեմա ,ականա և

կանխամտածված , գրագիրների
և դպիրների ձեռքերում :» [58]

Բրիտանիկա Հանրագիտարանը
փաստում է. «Փաստորեն, Նոր
Կտակարանի ամեն գիրք,
բացառության Սուրբ Պողոսի
չորս Նամակների, ներկայումս
ավել կամ պակաս
հակասություններով և
միջարկություններով,
տեղադրված տարբերակներով ,
հաստատում են դրանք :» [59]

Հայտնելով
Աստվածաշնչի հակասության
շատ օրինակներ, Դոկ. Ֆրեդերիկ
Քենյոնը ասաց. «Բացի մեծ
հակասություններից , ինչպիսիք

են նշվածները, հազիվ թե լինի մի տարբերակ, որում չլինի մի քանի օրինակներով արտահայտության տարբերակներ, որոնք վերցվել են հին գրերից, **հիմք հանդիսանալով Աստվածաշնչի համար:Ոչ ոք չի կարող ասել ,որ այս լրացումները կամ բացթողումները կամ փոփոխությունները գուտ անտարբերության խնդիրներ են:»**[\[60\]](#)

Էիրմանը նշում է. «Աստվածաշնչի իրադարձությունների նախնական ոչ մի ձեռագիր գիրք այժմ գոյություն չունի:Փրկվել են դարերի ընթացքում պատրաստված կրկնօրինակներ, կամ ավելի ճշգրիտ

կրկնօրինակների
կրկնօրինակներ, դրանցից 5366
միայն հունարեն են , որոնք
թվագրվում են երկրորդ դարից
մինչ տասնվեցերորդ դար
:Չարմանալիորեն,
բացառությամբ փոքր դրվագների,
նրանցից երկուսն անգամ նման
չեն : Ոչ ոք չգիտի, թե որքան
տարբեր ընթերցումներ են տեղի
ունեցել փրկված
վկայություններում,
սակայն նրանց քանակը կարող է
լինել հարյուրներից հազարներ:»
[\[61\]](#)

Թովանդը նշում է. «Մենք արդեն
գիտենք, թե ինչ աստիճանի,
խարդախության և

դյուրահավատության ձեռքերով են Քրիստոնեական Եկեղեցունախնական ժամանակները , վերջին էակը այնքան պատրաստ է ընդունելու, որքան առաջինը պատրաստ է կեղծելու գրքերը : Այս չարիքը անեց, ոչ միայն այն բանից հետո , երբ վանականները միակ կազմակերպիչներն էին և բոլոր գրքերի միակ լավ կամ վատ պահապանները, այլև ժամանակի ընթացքում դարձավ համարյա անհնարին տարբերելու պատմությունը հեքիաթից , կամ ճշմարտությունը սխալից ,որպես Քրիստոնեության սկզբնական և նախնական ձեռագրեր: Որքա՞ն անմիջապես, Առաքյալների իրավահաջորդները կարող

Էին այսքան կոպտորեն խառնել իրենց ուսուցիչների հանճարեղ ուսմունքները ,նրանց նկատմամբ այսպիսի կեղծ ածականներով :Կամ, եթե նրանք խավարում էին այդքան վաղ ժամանակ կապված այս խնդիրների հետ , ապա ինչպե՞ս կարող էին նրանց հետևել որպես լույս: Եվ դիտելով, որ այսպիսի Անվավեր գրքերը նույն հարթության վրա են դրվում Հայրերի կանոնական գրքերի հետ , ես ենթադրում եմ հետևյալ երկու հարցերը. «Ինչու՞ պետք է անկեղծ մեջբերված Ալեքսանդր Քլեմենթի, Օրիգենի ,Թերթուլիանի և նմանատիպ հեղինակների բոլոր գրքերը չհամարվեն հավասարապես վավերական : Եվ

, ինչ ճնշում կարող էր դրվել
այսպիսի Հայրերի
վկայությունների վրա , ովքեր ոչ
միայն հակասում էին միմյանց ,
այլ նաև հաճախ նույն փաստերի
հարաբերություններում
անհամատեղելի էին իրենց իսկ
հետ:»[\[62\]](#)

Այնուհետ էհրմանը ասում է ,որ
«Այնուհանդերձ , գոյություն ունի
տեքստային փոփոխությունների
որոշակի տեսակներ, որոնց
համար դժվար է ,[առանձնացնել](#)
[թարգմանչի նպատակադրված](#)
[գործողությունը](#): Երբ Մարկոսի
Կտակարանի վերջաբանում
թարգմանիչը կցում է լրացուցիչ
տասներկու տարբերակներ, [ապա](#)

այն հազիվ թե կարող է համարվել
զուտ վրիպում:»[63]

Աստվածաշնչի Փիքսի
Մեկնաբանությունը ասում
է.«Այժմ ընդհանուր
համաձայնեցված է ,որ Մարկոսի
9-20 տարբերակները նախնական
չեն : Դրանք չեն գտել հին
Ձեռագրերում և իրոք,
ակնհայտորեն գոյություն չունեն
Մատթեոսի և Դուկասի
գործածած կրկնօրինակներում:
10-րդ դարի Հայկական
Ձեռագիրը վերագրում է դրվագը
Արիստոնին, հիշատակված
Պապիաս քահանայի կողմից:»
(Էռու. Հատ. III, xxxix 15)

Քենյոն եթ ար նշում է , որ «Իրոք, Սուրբ Մարկոսի Հայկական թարգմանությունը վերջերս է հայտաբերվել, որում Սուրբ Մարկոսի վերջին տասներկու տարբերակները վերագրվում են Արիստիոնին, ով նաև հայտնի է որպես վաղ Քրիստոնեական Հայրերից մեկը և շատ հնարավոր է, որ այս ավանդույթը ճշմարիտ է:»[\[64\]](#)

Մ.Ա. Յուսսեֆֆը

նկատեց.«Ինչպես տեղի ունեցավ, Վիկտոր Թունունենսիսը, վեցերոդ դարի Աֆրիկացի Եպիսկոպոսը , կապված իր 'Քրոնիկներ' 566 ՄԹ, հետ ասաց, որ երբ Մեսապան

Կոնստանտինոպոլսի
հյուլպատոսն էր 506 Մ.Թ.,
նա «ենթարկվեց
գրաքննադատության և շտկումի»
և գրված հեթանոս
Կտակարանները համարվեցին
անգրագետ Անաստասիոս
Կայսրի կողմից: Ենթադրվում է,
որ դրանք փոփոխվել են նախորդ
դարերից , **որպեսզի հարմարվեն
վեցերորդ դարի
Քրիստոնեությանը:»**[\[65\]](#)

Գողֆրի Հիզգհնսը ասաց.
«Հնարավոր չէ ժխտել, որ Սուրբ
Մաուրի Բենեդիկտյան
Վանականները շատ
տաղանդավոր և գիտակ էին, **երբ
Լատիններենը և Հունարենը ավելի**

քիչ տեղ ունեին: Քլելանդի
 Լանֆրանկի Կյանք, Քենթերբերիի
 Արքեպիսկոպոս աշխատությունն
 ւմ գոյություն ունի հետևյալ
 դրվագը. «Լանկֆրանկը,
 Բենեդիկտյան Վանականը,
 Քենթերբերիի Արքեպիսկոպոսը ,
 գտնելով, որ Գրերը դպիրների
 կողմից շատ աղավաղված են,
 թույլատրեց իրեն ուղղել դրանք,
 քանի որ հայրերի
 գրերը համաձայնեցված են
 ուղղափառ հավատքի հետ:» [66]

Հիգգինսը շարունակում է ասելով.
 ««Նույն Բողոքական
 աստվածությունը ունի այս
 ուշագրավ հատվածը. «Ես
 անաչառ խոստովանում եմ, որ

ուղղափառները ,որոշ
 հատվածներում փոփոխել են
 Կտակարանները ...Նոր
 Կտակարանը, շատ
 հատվածներում անցել է այնպիսի
 լուրջ իմաստային փոփոխություն,
 որը մեզ թողնում է ցավալի
 անորոշության մեջ, **թե ինչ են գրել
 Առաքյալները:»»** [\[67\]](#)

Ընդհանուր առմամբ,
 Թիշենդորֆը գտավ ավելի քան
 14,800 'ուղղումներ'
 Աստվածաշնչի միայն մեկ հին
 ձեռագրում, Սինայթիքուսի
 Կողեքսում, որոնք հանդիսանում
 են այժմյան Քրիստոնեությանը
 մատչելի ամենահին
 կրկնօրինակները, ինը կամ տաս

անհատական «ուղղում
ներկայացնողներով», որը
ներկայացվել է այս մեկ
ձեռագրին, 400 թվականներից
մինչ 1200 ականները :

Թիշենդորֆը ձգտում է իր
հարաբերություններում այս
սուրբ տեքստերի հետ լինել
այնքան ազնիվ, որքան
մարդկայնորեն հնարավոր է: Այդ
պատճառով նա չէր կարող
հասկանալ , թե ինչպես դպիրները
կարող էին այսպես գիտակցաբար
և սառնասրտորեն «թուլատրել
իրենց այստեղ և այտեղ բերել
փոփոխություններ, որոնք ոչ
միայն բանավոր
փոփոխություններ էին , այլև

նյութապես վնասում էին իմաստը», կամ ինչու նրանք «չէին խուսափում կտրել մի հատվածը կամ տեղադրել մեկ այլը:»

Աստվածաշնչի Նոր Վերանայված Տիպական Տարբերակում [\[68\]](#) մենք ընթերցում ենք. «Արքա Չեյմսի Տարբերակը լրջորեն վնասվել է :Տասնիններորդ դարի կեսերին, աստվածաշնչյան ուսումնասիրությունների զարգացման և շատ աստվածաշնչյան ուսումնասիրությունների հայտնաբերման ժամանակ, որոնք ավելի հին էին քան Արքա Չեյմսի Տարբերակը ,առերևույթ դարձավ այն,որ այդ սխալները այնքան

շատ էին, որ չէր կարելի կոչել
վերանայում:»

Նույն 'տարբերակի' նախաբանում
նրանք ասում են. «Հազվադեպ է և
ակնհայտ, որ տեքստը ենթարկվել
է փոխանցման և որ
տարբերակներից ոչ մեկը չի
տրամադրում բավարար
վերականգնում : Այստեղ մենք
կարող ենք միայն հետևել
իրավասու գիտնականների
լավագույն
դատավճիռներին, որպես
նախնական տեքստի հնարավոր
վերականգնում :» [69]

Արևմտյան գրականության մեծ
լուսավորիչը, Էդվարդ Գիբբոնը,

բացատրում է Աստվածաշնչի միջամտությունը հետևյալ խոսքերով. «Այժմ պահպանված բոլոր ձեռագրերից, քանակով ութսուն, որոնցից մի քանիսը ավելի քան 1200 տարեկան են, Վատիկանի ուղղափառ կրկնօրինակները, Ռոբերտ Ստեֆենսի Քոմփիլոթենայան իմբագիրներից, դառնում են անտեսանելի և Դուբլինի և Բեռլինի երկու ձեռագրերը անարժան են ձևավորել բացառություն: 11-րդ և 12-րդ դարերում, Աստվածաշունչները շտկել են Լանֆրանկ, Քենթերբերիի Արքեպիսկոպոսը և Նիկոլասը, Հռոմեական Եկեղեցու

ազատագրողը և Կարդինալը:
Չդիմակայելով այս շտկումներին,
հատվածը պահանջվում է քսան
հինգ Լատինական ձեռագրերում,
ամենահին և անաչառ, երկու
հատկություններ, որոնք
հազվադեպ են միավորվում,
բացառությամբ ձեռագրերի :Երեք
վկաներ հաստատվել են մեր
Հունական Կտակարաններում,
Էրազմուսի խոհեմությամբ,
Քոմփլութեսիան խմբագիրների
ազնիվ մոլեռանդությամբ ,
տպագրական խարդախությամբ,
կամ սխալով
, փոխարինելով Ռոբերտ
Ստեֆենսին Քրոշեթով և
միտումնավոր կեղծիքով , կամ

Թեոդոր Բեգայի տարօրինակ
սխալ կարծիքներով :» [\[70\]](#)

ԹԻԵԴԵՍԻ ԱՌԱՋԻՆ ԴԱՐԻ ՀԱՏՎԱԾՆԵՐԸ

Գոյութիւնն ունեն ոմանք, ովքեր
պնդում են պահպանել վաղ
Քրիստոնէական տեքստերը: Այդ
պնդում է մասնավորապէս
գերմանացի գիտնական
Քարսթեն Թիեդը: Նա պնդում է ,
որ հայտաբերել է առաջին դարի
Մատթեոսի Կտակարանի
պապիրուսի հատված, որը
գոյութիւնն է ունեցել հարյուր
տարի վաղ քան նրանք կարծում
են :Ուստի, այս հատվածները
կարող են դիտվել որպէս Հիսուսի

կյանքի 'Վկաներ': Այս կարծիքը
շատ տարածված էր
Ավետարանական
Քրիստոնյաների մեջ , ինչպիսիք
են Չոզեֆ 'Չայ' Սմիթը, **ով
հենվում է Թիեդեսի
աշխատանքին :**

Գրահամ Սթանթոնը, Նոր
Կտակարանի Բրիտանիայի
ամենանշանավոր գիտնականը և
Մատթեոսի Ավետարանի
առաջատար մասնագետը, **հերքել
է Թիեդի պնդումները:** Հաշվի են
առել նաև այս բնագավառի տաս
ուրիշ առաջատար
գիտնականների քննադատությու
նը: Նրանք , Սթենթոնի պես,
նույնպես հերքում են Թիեդեսի

այն սիսալ պնդումը ,որ Մարկոսի
Կտակարանը գտել են Մեռյալ
Ծովի Մագաղաթներում:

Համակարծիք են նաև Հարմուլթ
Սթեգեմանը, Գոթինգենի
Համալսարանի Քուլմրանի
մասնագետը,պրոֆեսոր Հանս
Ուդո Ռոզենբաումը, Մունսթերի
Համալսարանից ,դոկտոր Ռ.Ջ
Ջենքինսը Մելբուրնից և դոկտոր
Թիմոթի Լինը ,
Էդինբուրգի Քուլմրանի
մասնագետը:[\[71\]](#)

Թիեդիի ծայրահեղ պնդումը
վարկարեկություն է ենթարկվել
1997 թվականի մայիս հունիս
ամիսներին,Հրեա գիտնական

Հերշել Շանքսից,
 Աստվածաշնչյան Հնեաբանական
 Գրախոսության թողարկման
 մեջ: Թիեդեսի աշխատանքը
 նույնպես նշվել է նույն
 ամսագրում , ինչպես «Թափոն
 Կրթաթոշակ»[\[72\]](#) ամսագրում:

Լիդս համալսարանի պրոֆեսոր
 Քեյթ Էլիոթը հրատարակեց
 'Հիսուսի Պապիրուսի', Թիեդեսի
 գրքի խիստ քննադատական
 գրախոսություն 'Նովում
 Թեսթամենթում' առաջատար
 ամսագրում,[որը հրատարակում է](#)
 Նոր Կտակարանի գրերի և
 թեմաների հատուկ
[հոդվածներ](#): 1997 թվականին
 երևան եկավ Սքեթսի

հետազոտությունների
 աշխատությունը, որը կոչվում էր
 Չորս Կտակարանների
 Ձեռագիրը, Նոր Կտակարանի
 Ուսումնասիրություններ ,
 կարևոր ակադեմիական
 ամսագրում :Ճանաչվելով որպես
 Հունական ձեռագրերի վաթսուն
 տարվա առաջատար մասնագետ,
 Սքեթսը ցույց տվեց , որ
 անկասկած, Մատթեոսի և
 Դուկասի
 դրվագները պատկանում է չորս
 փրկված կտակարանների
 ձեռագրին: Այս աշխատության
 30-րդ էջում Սքեթսը ասում
 է.«Եթե ես ասեմ,որ ես
 գերադասում եմ պահել Ռոբերտի
 ուշ երկրորդ դարաշրջանի

տվյալները ,այդ այն պատճառով է, որ ես զգում եմ մոտավորապես 200 թվականները տալիս են ավելորդ անկայուն ճշգրտություն:»

Մթենսոնի անձնական հետազոտությունը, նախնական աշխատության շուրջ և չորս կտակարանների աստվածաբանական նշանակությունը ,տպագրվել է 1997 թվականի Նոր Կտակարանային Ուսումնասիրություններ ամսագրում :[73] Նա նշում է, որ վաղ Քրիստոնեական հեղինակը, ով կարծես գիտեր և գործածել էր չորս կտակարանները, Ջասթին

Մարթըն էր, ով գրեց իր
 Ներողություն և Երկխոսություն
 աշխատությունները , **երկրորդ
 դարի կեսերին**: Սթենթոնը ասաց.
 «Գոյություն չունի վաղ
 վկայություն...Մ.Թ 150
 թվականներին, **Քրիստոնյաները
 սկսեցին ներառել չորս
 կտակարանները մեկ Կողերսում**:
 Այդ իրախուսեց ընդունել չորս
 Կտակարանները, այսինքն, **չորս
 կտակարանների
 համոզվածությունը ոչ ավել ոչ
 պակաս Եկեղեցու հիմնած գրերն
 են:»**[\[74\]](#)

Սթենթոնը նաև վերապահում է ,
 որ իր եզրակացությունը ավելի
 շատ զգուշավոր է ,քան

ընդհանուր ընդունված
տեսակետը, որ չորս
Կտակարանները
նորարարություն են , երբ
Իրենատուր գրեց Մ Թ 180
թվականին :

Մեկ այլ կարևոր
ուսումնասիրությունը ,որը
դեկավարում է Թոեդեսի
պահանջները պարունակում է.

1. Դոկ. Կլաուս Ուաչելի
աշխատությունը հրատարակվել է
Պապիրուսագիության և
Ծագումնաբանության
Ամսագրում:[\[75\]](#)

2. Պիտեր Մ .Հեդը Մատթեոսի
Մագթադինացու պապիրուսի

Ժամանակահատվածը.

Պատասխան Ս. Փ Թեիդին: [\[76\]](#)

3. Դ.Ս. Փարքերը .«Արդյո՞ք

Մատթեոսը Գրվել

է 50թվականներին : Մատթեոսի

Մագթադենացու

Պապիրուսը:» [\[77\]](#)

4. Հատուկ թողարկման մեջ, որը նվիրված է Կտակարաններին, Գերմանական հայտնի ' Շպիգել' ամսագիրը . 1996 թվականի մայիսին նշեց, որ ժամանակակից հայտնի պապիրուսագիր, Պիտեր Փարսոնը, Օքսֆորդի Համալսարանի Հունարենի պրոֆեսորը ,նույնպես վկայություն է ներկայացրել, որը

Երևում է Քարսթոն Թիեդեսի վարկածում:

ԱՍՏՎԱԾԱՇՆՉԻ
ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹՅՈՒՆԸ

Մենք կցանկանանք ընթերցողի ուշադրությանը ներկայացնել Ուիլյամ Թինդալ անունով գիտնականին և նրա ուսանողներին, ում մեղադրել էին հերետիկոսության մեջ և մահապատժի էին ենթարկել 16-րդ դարում, Աստվածաշունչը անգլերեն թարգմանելու համար, որը բխում էր անգլիական ժողովրդի շահերից , [նվքեր չէին կարող կարդալ Լատիներեն](#) :

Մինչ այդ ժամանակը,
անթույատրելի էր 'աշխարհիկ
մարդուն' նույնիսկ նայել
Աստվածաշնչին, **անհրաժեշտ էր
լինել բացարձակ որակավորված
քահանա կամ հոգևորական:**

Այսպիսով, այն պահանջեց
սահմանել Եկեղեցին, որը
հայտնեց այսօր **,որ այն ամբողջ
մարդկության համար է :1600**

տարի առաջ, նրանք
գիտակցեցին, որ

Աստվածաշունչը, այսպես կոչված
Աստծո Խոսքը, **պետք մատչելի
դառնա այլ լեզուներով :**

Թիմոթայը երբեմն համարվում է
**«Անգլիական Աստվածաշնչի
Հայր»**, նա ծնվել էր

Գլաուսեսթերշիրուն և
կրթութիւնն էր ստացել
Օքսֆորդում. և Քենբրիջում,
որտեղ նա ուսումնասիրեց
Հունարենը:

Փինդելի թարգմանութիւնը, որը
արվել է Գերմանիա արքայի
ընթացքում, առաջին տպագրված
հունարենից անգլերեն
թարգմանված Նոր կտակարանն
էր :

Քութերթ Թունաթալը, այդ
ժամանակահատվածի Լոնդոնի
Արքիեպիսկոպոսը , գնեց
Թինդալի թարգմանության մեծ
քանակութիւն, որպեսզի այրի
հանրութեան առջև :

Թոնաս Մուրը հրապարակեց
երկխոսություն, որում նա չեղյալ
համարեց Թինդալի
Թարգմանությունը, որպես
«անարժան կոչվելու» քրիստոսի
կտակարան, «այլ համարեց այն»
Թինդալի կտակարան «կամ նրա
տիրոջ , Նեռի կտակարան :»

Այդ ժամանակարնթացքում շատ
փորձեր արվեցին, նրան
վերադարձնելու Անգլիա: Նրան
ձերբակալեցին Կայսր Չարլս 5-
րդի գործակալները և տարան
Վիլվորդ, Բրյուսելից հինգ մղոն
հեռու գտնվող վայր, որտեղ , 1535
թվականի մայիսին նրան
բանտարկեցին մի բերդում :

1536 թվականի օգոստոսին, նրան փորձեցին մեղադրել հերետիկոսության մեջ , ով նույնիսկ հանդգնել էր թարգմանել Աստվածաշունչը և դատապարտեցին մահապատժի:1536

Թվականի հոկտեմբերի 6-ին, նրան խեղդամահ արեցին և այրեցին ցցին:[\[78\]](#)

Ջոն Ուիքլիֆը և նրա աշակերտները, ովքեր հայտնի են Լոլարդներ անունով, նույնպես տառապեցին նման հալածանքից, [Աստվածաշունչը անգլերեն թարգմանելու համար :](#)

Ավետարանական
Քրիստոնյաները, ասում են , որ
այն մարդիկ , ովքեր հալածեցին
երկու անձաց Թինդալին և
Ուիլլիֆին, 'նշմարիտ
Քրիստոնյաներ ' չէին, միևնույն
ժամանակ Ավետարանական
Քրիստոնյաները չեղյալ են
համարում և դրոշմում են որպես
'հերետիկոսներ' Հիսուսի
նախնական հետևորդներին, **ուս**
հավատքը համապատասխանում
էր Իսլամին: Քրիստոնեության
մեջ հանդուրժողականության
բացակայությունը
արտահայտվում էր այն կերպ,
ինչպես նրանք վերաբերում էին
'հերետիկոսներին' և այս տեսակի
հրեշավորությունը, **փաստորեն**

ամեն տեսակի Զրիստոնեության
արատն էր :

Ջոն Ուիելիֆի և Ուիլյամ
Թինդալի պատմությունները
կարելի է գտնել Անգլիայում,
Եկեղեցու Պատմություն
գրքերում :

ՈՒՇ ԲՐԻՍՏՈՆԵՈՒԹՅՈՒՆԸ
և ՆՐԱ ՉՈՒԳԱՀԵՌՆԵՐԸ
ԱՄԲՈՂՁ ԱՇԽԱՐՀՈՒՄ

««Երբ նրանց ասում են. «Հետևեք
Ալլահին հայտնություններին,»
նրանք պատասխանում են. «Ոչ,
ավելի լավ է մենք հետևենք նրան,
ինչ մեր հայրերն էին անում:»
Նույնիսկ այն դեպքում, որ նրանց
հայրերը ոչ հասկանում էին, ոչ էլ

ուղղորդված էին, նրանք զուրկ էին իմաստությունից:»» (Ալ-Բակարա :170)

Ձեյնս Հ. Բարսեթըրը, Սուրբ Անդրյու Համալսարանի Եկեղեցու Պատմության պրոֆեսորը, իր «Քրիստոնեությունը Ժամանակակից Գիտության Լույսի Ներքո» աշխատությունում ասում է. «Եթե հեթանոսությունը ոչնչացվել է, ապա այդ տեղի է ունեցել ավելի շուտ ոչնչացման քան կլանման միջոցով: Գրեթե ամենը, ինչ հեթանոսական էր ,պահպանվել է փրկվելով Քրիստոնեության անվան տակ... տեղական հեթանոս արձանները պիտակավորվել են Հիսուսի

անունով, վերածելով նրան
պաշտանունքի և
առասպելաբանությունը կապել են
հեթանոսական աստվածության
հետ :»

Արթուր Ֆինդլեր
«Ճշմարտության Ժայռը»
աշխատությունում նշում է. «Մինչ
527 թվականը չեն որոշել են ,թե
երբ է Հիսուսը ծնվել և տարբեր
վանականներ, հազեցած
աստղաբանական
գիտելիքներով կոչվել էին
որոշելու այս կարևոր կետը:Ի
վերջո, Կայսրը որոշեց ,որ
Դեկտեմբերի 25-ը ,հեթանոս
Հռոմեական Աստված Միթիրայի
ծննդյան տարեթիվը ընդունվի

որպես Հիսուսի ծննդյան
տարեթիվ: Մինչ 680 թվականը, ոչ
մի գաղափար չի տրվել Հիսուսի
խաչին խաչվելու խորհրդանիշին
և նախքան պատկառանքը դեպի
այդ տարեթիվը, տրամադրվում է
գառան Միթրահական
խորհրդանիշը: Այդ ժամանակից
սկսած, ձեռնադրվում է, որ
գառան փոխարեն խաչին կցված
մարմինը մարդու պեսք է լինի :»

Սըր. Ջեյմս Ֆրեյզերը իր հայտնի
«Որսկե Ոստ»

աշխատությունում նշում է. «Ինչ
վերաբերում է և դոկտրիններին և
ծիսակատարություններին,
Միթրայի պաշտամունքից շատ
նմանության կետեր հայտնվեցին

Քրիստոնեության մեջ: Բոլորը միասին վերցրած, քրիստոնեական համընկնումը հեթանոսական փառատոների հետ շատ մոտ են և շատ բազմազան, որպեսզի լինեն պատահական: Նրանք նշում են փոխզիջումը ,որը եկեղեցին իր 'հաղթանակի ժամին' ստիպված էր կատարել իր հաղթանակով և մինչ դեռ գոյություն ունեն վտանգավոր մրցակիցներ:»

Ռոբերտսոնի «Հեթանոս Քրիստոնյաները» աշխատությունում մենք ընթերցում ենք, որ Միթրիան , ըստ հավատալիքների, մարդու և Աստծո միջև մեծ միջնորդ էր: Նա

ծնվեց Դեկտեմբերի 25-ին
քարայրում: Նա ծնվեց կուլսից և
նա ճանապարհորդեց հեռու և
ուներ տասներկու աշակերտներ,
որոնք ներկայացնում են
տասներկու համաստեղության
նշանները: Նա մահացավ
ծառայելով մարդկությանը, նրան
հուղարկավորեցին, **սակայն**
նա վերածնվեց իր գերեզմանից և
նրա հարությունը նշվեց մեծ
ուրախությամբ: Նրա մեծ
տոնախմբություններն են
Չմեռային Արևադարձը և
Գիշերահավասարը, **Ծննդյան**
Տոները և Չատիկը : Նրան
կոչեցին փրկիչ և
երբեմն պատկերում են որպես
գառ և մարդիկ

մկրտությանը իրենց ներառում են այդ խորհրդանիշի մեջ և որպես հիշատակում հաղորդության տոներ են նշում :
[\[79\]](#)Միթերաիզմը «փրկության» կրոն է:»»[\[80\]](#)

Հարկ է նշել, որ Անգլերեն լեզվում շարաթվա բոլոր օրերի անունները կոչվել են Հյուսիսային Եվրոպայի հեթանոս աստվածությունների պաշտանմունքի անուններով :Օրինակ, Երկուշաբթին եկել է 'Էոսին' անվանումից, քանի որ որոշ հյուսիսային Հեթանոսներ, սովոր էին այդ օրը երկրպագել լուսինը :Երեքշաբթին Նորվեգական աստված Թորի անունն է, Ուրբաթը, Ֆրայ աստծո

, Շարաթը ծագում է Հռոմեական
աստված Սատուրնից և
հնարավոր է , որ Սատուրնալիան,
որը մեկ այլ Հռոմեական 'տոն' -եր
,**որը ներառում էր**
սանձարձակություն և
արբեցողություն : Սակայն
ամենակարևոր հեթանոս անունը
, որը տրվել է ,Կիրակին է , որը
ծագել է Հռոմեական աստված
Սոլիս Ինվիկտուսից, **այլ ոչ թե**
'աստծո որդուց' : Այդ իսկ
պատճառով ուշ
ժամանակաշրջանի
քրիստոնյաները, հարմարվելով
հռոմեացիներին և նրանց
մշակույթին, հետևաբար
'Հռոմեական Կաթոլիկությանը',
երկրպագում են 'Կիրակի'

այսինքն, 'արևին' ոչ թե
'որդուն': Դեկտեմբերի 25-ը նաև
Սուլի ծննդյան օրն էր և հայտնի էր
որպես Նատալիս Սուլիս Ինվիկտի
անունով, որը հրճվանքի ,խաղերի
,հասարակական
զվարճությունների և
դրդապատճառների ժամանակ էր
ստրուկների շրջանում : Հիշեք, որ
այս նույն Հռոմեացիները ավելի
ուշ նախագահելու են Նիկեայի
Ժողովը , որը ղեկավարելու էր
Հռոմեացի հեթանոս Կայսրը,
Կոստանտինը , ով
ինքը ենթադրվում էր աստծո
որդու մարմնավորում և
մարմնացում: Նիկիայի Ժողովը և
այլ 'ժողովները' առաջնորդում
են 'պաշտոնական' և 'ուղղափառ'

դոկտրիններ, որոնց գրքերից
ներառվում Աստվածաշնչում,
երրորդությունը և Հիսուսի
ծննդյան տարեթիվը
հաստատելով Դեկտեմբերի 25-ին:

Էդվարդ Գիբոնը՝ Հռոմեական
Կայսրության անկում և
կործանում՝ աշխատությունում
ասում է.՝ Հռոմեական
Քրիստոնյաները տգետ էին իրենց
Քրիստոսի ծննդյան առումով, և
հաստատեցին իրախնձանքի
փառատոնը Դեկտեմբերի 25-ին,
Չմեռային Գիշերահավասարին
,երբ Հեթանոսները ամեն տարի
նշում էին Սոլի ծննդյան տոնը
:»[\[81\]](#)

Գլորիերսի Հանրագիտարանը
նշում է. «Ծննդյան Տոները
Քրիստոսի ծննդյան
տոնախմբությունն է, որը նշվում է
դեկտեմբերի 25-ին: Չնայած
Քրիստոսի մասին հավատքների ,
որոնք արտահայտում են
պատմությունները , եկեղեցին
մինչ 4-րդ դարը չի ընդունել այն
տոները : Մինչ այն ժամանակը,
Հռոմը նշել է Անհաղթ Արևի
տոնախմբությունները
,դեկտեմբերի 25-ին, և նույնիսկ
274 թվականին, Կայսր
Աուրելիանի կառավարման
ժամանակ ,տոնախմբությունը
դեռ տոնվում էր:»

ԱՐԴՅՈ՛Ք ԱՍՏԾՈ ՈՐԴԻՆԵՐԸ.

Հնագույն հասարակարգերում շատ մարդկանց վերաբերվում էին որպես աստծո որդի, աստծո որդիներ, **աստվածների որդի և այլն** : Ջեյմս Դուներ , Երրորդական աստվածաբանը, ամփոփեց տարբեր կարգավիճակները և նրանց համատեքստերը.

«Նրանք, ովքեր ծանոթ են Հելլենիստական մշակույթի լայն շրջանակներին կարող են իմանալ, որ .

1. Հունական և Հռոմեական առասպելների հերոսներին կոչում

Էին Աստծո նորդիներ ,
մասնավորապես Դիոնիսոսը և
Հերկուլեսը, ովքեր Չևսի
որդիներն էին ,**ծնված
մահկանացու մայրերից :**

2. Արևելյան կառավարիչները,
առանձնապես Եգիպտականը,
**կոչվում էին աստծո
որդիներ:** Մասնավորապես,
Պտղոմեոսը Եգիպտոսում,
պահանջ ներկայացրեց, ՄԹԱ 4-
րդ դարում, անվանել 'Հելիոսի
որդիներ' և Հիսուսի
ժամանակաշրջանում , Աստծո
որդի՝ հասկացությունը լայնորեն
կիրառվում էր ,**որը վերաբերվում
էր Ավգուստոսին:**

3. Այնպիսի հայտնի փիլիսոփաներ, **ինչպիսիք են Պյութագորասը և Պլատոնը երբեմն համարվում էին Ապոլոնի որդիներ :**

4. Ստոնիկ փիլիսոփայության մեջ, Չևսը , գերարարածը, **համարվում էր ամբողջ մարդկության հայրը:**

Նույնիսկ նրանք, ում մշակութային տեսադաշտը ավելի սահմանափակ էր գրականությանը և Հուդդայականության սովորույթներին, կարող էին տեղյակ լինել, որ 'աստծո որդի' -ն կարող է գործածվել մի քանի

դեպքում. 5. Հրեշտակներ կամ
երկնային արարածներ

6. Հանախ Իսրայելի կամ
Իսրայելցիների մասին

7. Արքա, **Հին Կտակարանում :**

Միջկտակարանային
Հուդդայականությունում, **Մատոն
որդի՝ գործածությունը ավելի
զարգացավ:**

8. Եղեքիա 1-ում հրեշտակներին
անվանում են "երկնքի որդիներ" և
"Մատոն որդիներ երկնքում:"

9. Ֆիլոն իր յուրահատուկ
Ստոնիկ և Հրեական մտքերի
խառնուրդում Մատոնն կոչում է "
Աստվածների և մարդկանց

Գերագույն Հայր” և
սովորաբար խոսում է Աստծո
մասին, որպես Հայր կապված
արարածների հետ, և
վերաբերվում է տիեզերքին
որպես “Աստծո որդի” և Լոգոսին,
որպես “Աստծո առաջնածին:”

10. Անհատ Իսրայելցիները,
մանավանդ առաքինի մարդիկ,
Մաքարիական սրբերը կամ
նրանք, **ովքեր բարիք են գործում
և գոհունակություն են պարգևում
բնությանը :**

11. Մասնավորապես, վերջերս
ուշադրություն են դարձնում
երկու Հրեա խարեզմատիկների,
որոնց հիշատակում են

Ռաբբիական գրականության մեջ,
մեկը Հոնի , "շրջան գծողների"
առաջին դարից , ուվքեր ըստ
սովորույթի աղոթում
էին Աստծոն "որպես տան որդի"
և ունեին այն մարդկանց
վարկանիշ , ուվքեր կապ ունեին
Աստծո հետ , որը ապահովում էր
նրանց միջնորդագրի
հաջողությունը... և մեկ այլը,
Հանինա բեն Դոսան, որը ծագել
էր Հիսուսի հետևորդներից,
որոնց երկնային ձայնը դիմում է
որպես "իմ որդի:"

12.Վերջապես, Մեռյալ Ծովի
Մագաղաթները, թողել են երեք
հետաքրքիր դրվագներ. **Մեկը**
պատմում է ժամանակի մասին "

Երբ Աստված ծնուն է Մեսսիա նրանց միջից: «Մյուսը պատմում է Դավթի Մեսսիայի հույսը ,ուն նկարագրում են աստվածային զավակի լեզվով ,որը գործածվում է Թագավորաց 2 , 7:11-14 –ում և հնարավոր է ,որ նմանեցվում է Սաղմոս 2:7-ին ... մեկ ուրիշը ասում է մեկի մասին, ով հնարավոր է որ եղել է արքա, Մեսսիա- » Նրան կփառաբանեն որպես Աստծո որդի և նրան կկոչեն Ամենաբարձրյալի Որդի...:[82]

Հրեական Գրերի 'Աստծո Որդու' և Հելլենիստական Աշխարհում դրա գործածությունն նմանության աստիճանը ակնհայտ է:

Մասնավորապես, այն ակնհայտ և
 տարածված հավատք կամ
 համոզվածությունն էր ,**որ արքան**
աստծո որդին էր կամ
Աստծուց ուղարկվածը կամ
Աստծո ներկայացուցիչը իր
ժողովրդին: Այս հայտնի է որպես
 Աստվածային Արքայություն և
 տեսանելի է աշխարհի ցեղային
 մշակույթներում: Այսպիսով,
 հուդդայականության և ներսում
 և նրա սահմաններից դուրս ,
 մարդ արարածին կարող են կոչել
 'Աստծո որդիներ' կամ ով կհսում է
 աստվածային միտքը կամ ով
 արտոնված է Աստծո կողմից կամ
 գոհացնում է Աստծուն:» [\[83\]](#)

Դուրսը շարունակում է նշել.

«Աստվածային որդու և
աստվածայնության լեզուն
տարածված էր և բազմազանորեն
գործածվում էր հնագույն
աշխարհում և կարող էր ծանոթ
լինել Հիսուսի, Պողոսի և
Հովհաննեսի
ժամանակակիցներին, որպեսզի
կարողանան ծրագրել լայն
շրջանակներում:» [84]

ԻՍԻՍ – ԱՐԴՅՈ՛Ք ԱՍՏԾՈ ՄԱՅՐ

Եվրոպայի Մև Մադոնաները՝
որոնց կարելի է տեսնել 7-րդ դարի
Ֆրանսիական, Արևելյան
Եվրոպական, Ռուսաստանի ,
Շվեյցարիայի և Մոնսերրատի

արվեստում , շատ
անանություններ ունեն Իսիսի
հետ:

Իսիսը Նեղոսի Դաշտավայրի
քաղաքակրթության աֆրիկյան
աստվածուհին էր, որի
երկրպագությունը ,ի վերջո,
սփռվել է հնագույն արևմտյան
աշխարհում: Նորածին
Հորուսը հարություն առած
Օսիրիս աստծո և Իսիս
Աստվածուհու որդին էր: Իսիսի
լեգենդը դարձավ հնագույն
միջագային երևույթ: Չոսելին
Ռիսը նշում է «Իսիս
աստվածուհու արձանը , որի
ձեռքերում է փոքրիկ Հորոսը ,
տարածված էր Եգիպտոսում և

սփռվել էր հարևան և հեռավոր
երկրներ , որտեղ նրանց մինչ այժմ
կարելի է գտնել նոր անուններով
,քրիստոնյա Եվրոպայում,
Բուդդայական Թուրքիստանում
, Դաոսական Չինաստանում և
Ճապոնյայում: Կուլյա Իսիսի
կերպարը նման է Մարիամի,
Հարիրի, Բվաննոնի Խուլան Յինի
և այլ աստվածների կուլյա մայրերի
կերպարներին:» [85]

Մեկ այլ հետաքրքիր փաստ է այն,
որ մինչ իսլամական
ժամանակները, Մեքքայի
արաբները սովորություն ունեին
երկրպագել 'Ալ-Ուլզզա' անունով
աստվածուհուն, **ով սևամորթ կին
էր և որի կուռքը կոտրեց**

Մարգարե Մուհամմեդի
ուղեկցորդ Խալեդ իբն Ուալեդը:
Հեթանոս արարքները երկրպագում
էին ևս այլ աստվածուհիներ ,
ինչպիսիք են Ալ- Լաթը և Ալ-
Մանաթը:

«Երեխայի հետ մոր»առումով,
Իսիսը պատկերված է մուգ
մաշկով և նրա կերպարը
տարածվել էր Եվրոպայում: 3-րդ
դարի վերջին , Իսիսի կուռքը
երկրպագում էին ամենաշատը,
նույնիսկ ավելի շատ քան
Հռոմեական և Հունական
աստվածուհիների կուռքերը:[\[86\]](#)

Իսիսը հայտնի էր "Մեծ
Մայր", "Անբասիր Կուլս", "Մեր

Տիկին՝ և "Աստծո Մայր" անուններով:

4-րդ դարի ընթացքում,
Եվրոպական Քրիստոնեական
Եկեղեցիներում տեղի էին
ունենում քննարկումներ կապված
կույս Մարիամի գաղափարի
կարգավիճակի հետ:

428 թվականին,
Կոնստանտինոպոլսի պատրիարք
Նեստորիոսը ,առաջ քաշեց այն
հավատքը, որ Կույս Մարիամը
աստվածային Հիսուսի մայրն էր,
ինչը պառակտում էր դեկավարող
եկեղեցին, որը պնդում էր ,թե
Կույս Մարիամը «Աստծո Մայրն
էր:»

430 թվականին Կյուրեղ
Ալեքսանդրացին գումարեց
սինոդ, որը ներառեց Եվրոպայի
Քրիստոնեական ղեկավարների
մեծամասնությանը: 431

թվականի Կուլյա Մարիամի
"Աստծո Մայր" լինելու
պաշտոնական
հայտարարագիրը այդ սինոդի
արդյունքն էր , որը հայտնի է
"Եփեսոսի Խորհուրդ" անունով:

Քրիստոնեական Եկեղեցու
Կյուրեղի պառակտումը,
ձևավորեց Եվրոպական
Ուղղափառ Եկեղեցիները , որոնք
ի վերջո բաժանվեցին Հռոմեական
կաթոլիկ և Արևմտյան
Ուղղափառ Եկեղեցիների:

Բացակա Նեստորիուսին դուրս
շարտեցին
Կոնստանտինոպոլսից և
Եփեսիուսի Խորհրդի
արդյունքում առաջացած գրերը
այրեցին:

Հատկանիշները և տիտղոսները
,որոնք առաջնորդում էին Կուլյս
Մարիամին աստվածուծության
թագավորություն , [վերցված էր
Իսիսից: \[87\]](#)

Չնայած Եվրոպայում Իսիսի
պաշտանմունքի պաշտոնական
արգելքին, այն պահպանվեց
Եվրոպական Սևամորթ
Մադոնանների
պատկառանքներում, [որոնք](#)

Ուղղափառ Քրիստոնյաների պատկերացումներին էին Մարիամի մասին :

Մթիվեն Ս. Քաթանարին և
Լեոնարդ Ու. Մոսսը նշում են որ
"Սևամորթ Մադոնաները հզոր
պատկերներ են ,
հրաշագործներ...**նվթեր
բարեխոսություն են աղերսում
տարբեր խնդիրների դեպքում:**
Ուխտագնացները հարյուրավոր
կիլոմետրեր էին անցնում
երկրպագելու Սևամորթ
Մադոնաներին....
ուխտագնացները
ճանապարհորդում էին
Վերջինյան Լեռը մագլցելով
եկեղեցու աստիճանները չորեչոր,

լիզելով ամեն մի աստիճանը:

Ուխտագնացի վերաբերմունքը նման էր ոչ թե ակնածանքի այլ երկրպագության :»[\[88\]](#)

Եվրոպական Սև Մադոնաների երկրպագությունը ակնհայտ ներկայացնում էր Իսիսի կուռքի երկրպագության տարածումը այնտեղ:

Այս տարածումը կարելի է քննել Բյուզանդական Քրիստոնյաների պատկերագրության վաղ զարգացմամբ և Եվրոպական Ուղղափառ Քրիստոնյաների տարբեր Սևամորթ աստվածուհիների որդեգրմամբ,

որոնք ներկայացնում էին Կուլյա
Մարիամին :[\[89\]](#)

Եվրոպայի Սևամորթ
Մադոնաները ունեին սովորույթ,
որը նախորդում
էր Քրիստոնեության
հաստատման հարյուրավոր
տարիներ: Իսիսը, Եվրոպայի
սևամորթ Մադոնաների
նախատիպն էր և Եվրոպայի
Ուղղափառ Քրիստոնեական
Եկեղեցիները կլանել էին այդ:

Բացի այդ Քափանարին և Մոսար
նշում են, որ Ֆրանսիական
հեղափոխության ժամանակ
,[ինժեներները ավիրել են Կուլյա](#)
Մարիամի որոշ պատկերներ: Այս

պատկերները և
մասունքները քննվել են և
հայտնաբերվել է ,որ նրանք Իսիսի
և Հորոսի սև բազալտի
արձաններն էին :Ուստի,
ակնհայտ է , որ Եվրոպայի
կուռքերը վերածվել էին Մարիամի
արձանների:[90]

ԱՐԴՅՈ՛Ք ԳՈՅՈՒԹՅՈՒՆ
ՈՒՆԵՆ
ԸՆԴՀԱՆՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ
ԲՈՒԴԴԱՅԻ ՀԵՏ

Թ.ՈՒ.Դոանը իր 'Աստվածաշնչի
Առասպելները և Նրանց
Չուզահեռները Մյուս
Կրոններում 'աշխատության մեջ
այնքան հեռու էր գնացել, որ մի

ամբողջ գլուխ նվիրել էր Բուլղոյայի
և ուշ Քրիստոնյաների Հիսուսին
որպես Աստված , մարմնավորված
Աստված և 'Աստծո Որդի'
գաղափարների համեմատություն
ների գնահատմանը և այլն:

Դուանը ներառել էր կողք
կողքի քառասունութ կետերից
բաղկացած մեջբերում և
մանրակրկիտ վերլուծում սկսած
իրենց ծննդից մինչ
երկնային կյանքի ավարտ, որոնք
տրվել են Աստվածաշնչի և
Բուլղոյայական գրերի մեջ:

Նրանց գաղափարները, ծնունդը,
առաքելությունները, հրաշքները,
փորձությունները,

քարոզչությունը,
երկրպագությունը
,մարգարեությունները, մահը,
հարությունը,
աստվածայնությունը, մարդկային
դատաստանը և շատ այլ
գործոններ, որոնք գրի են առնվել
ուղղափառ գրերում, **մեկը մյուսի
ճշգրիտ բնածուխ կրկնօրինակներ
են :**

Դոկ. Մուհամմեդ Անսարին,
արձանագրում է հայտի
Քրիստոնյա գիտնական Ս.Մ.
Մելամեդի խոսքերը. «**Փաստը
մնում է փաստ,որ Բուղղայական
գաղափարախոսությունը
Արևմուտքին հայտնի էր արդեն
մինչ Հիսուսի գալը: Այսօր, հազիվ,**

Թե որևէ Հնդկաստանի գիտակ
կարող է ժխտել երկու կրոնների
համապատասխան կապը: Նրանց
կապը այնքան սերտ է, որ
նույնիսկ մանրամասն հրաշքները
, որոնք գրառվել են երկու
կրոնների " ուղղափառ " գրերում,
նույնն են : Ասում են , որ
Բուդդան կերակրեց հինգ հարյուր
մարդ մեկ կտոր հացով, **որ նա
բուժեց բորոտին և կույրին:»**[\[91\]](#)

1884 թվականին, կրոնի
պատմաբան, գերմանացի
Ռուդոլֆ Սեյդելը տպագրեց
մանրամասն
ուսումնասիրություն, ըստ որի
բոլոր հեքիաթները,
հրաշքները ունեն

ընդհանրություններ ավելի
հնագույն Բուդդիստական գրերի
և կարծիքների հետ:

Թ.Ու. Դուանը նկատեց, որ չնայած
այսօր Բուդդան հասել է աստժո
աստիճանի, «չկա ոչ մի պատճառ
հավատալու, որ երբևէ Բուդդան
հայտնել է, իր կրոնի ուսուցչից
ավելի բարձր լինելու
հեղինակություն սակայն ըստ
ժամանակակից
տարածայնությունների, նրա
մահից հետո գոյություն ունեին
Բուդդայի հետևորդներ, **ովքեր
ներկայացնում էին նրա ուսմունքը
ավելի քան նա էր այդ անում:**
Լինելով չբավարարված նրա
գովքից, այդ մարդիկ

բարձրացրեցին նրան աստծո
աստիճանի և ուստի, նրա մահից
քառորդ դար անց ,Բուդդան տեղ
գտավ մյուս աստվածությունների
շարքերում:»[92]

ԱՍՏՈՒ ԽՈՍՔԸ

Ղուրանում, Հիսուսին (Խ.Ա.Ո.Ն)
վերաբերվում են որպես «խոսք»
քանի որ նա գոյացել է Ալլահի
«Եղիթ» խոսքով: (Այիլե Իմրաան
:59)

Ամեն դեպքում,քրիստոնեության
մեջ"խոսք"բառի
նախաքրիստոնեական իմաստի
ընդունումը, ըստ Հովհաննեսի
,նշում էր նրա
աստվածայնությունը: Հովհաննես

ս 1:1, 1:14 – ունի “խոսք” բառի գործածվող հունական համարժեքը “լոգոս”-ն է, որը նշանակում է “պատճառ” կամ “ծրագիր:” Ուստի, Հիսուսին ավետարանում ճանաչում են Հունական փիլիսոփայության հեթանոս լոգոս անվամբ, ով աստվածային պատճառ էր թաքնված տիեզերքում, կարգադրում է այն, ձևավորում և իմաստավորում: Վեցերորդ դարում, փիլիսոփա Հերակլիտոսը ներկայացնում է, որ տիեզերական գործընթացում գոյություն ունի լոգոս, որը համարժեք է մարդու բանականության գործողանը:

Փիլիսոփաները, ովքեր հետևում են Չենո Սիթիքում ուսմունքներին, որոնք երրորդ և չորրորդ դարերում հայտնի էին որպես Ստոիկներ, ավելի ուշ սահմանեցին լոգոսը, որպես ակտիվ, ռացիոնալ և հոգևոր սկզբունք, որը թափանցում է ամբողջ իրականություն:

Հուդեոս Ֆիլո Ալեքսանդրացին, հունախոս հրեա փիլիսոփան, սովորեցրեց, որ լոգոսը միջնորդ է Աստծո և տիեզերքի միջև, լինելով մասնիկ Աստծո և տիեզերքի միջև և արարման մասնիկ և մասնիկ, որի միջոցով մարդկային միտքը կարող է ըմբռնել Աստծուն:[\[93\]](#)

ՈՐՏԵՂ ԱՅՍ ԼՔԵՑ ՄԵՉ

Եվ ասա. «Ճշմարտությունը այժմ եկել է և կեղծիքը հեռացել: Իրոք, կեղծիքը իր էությունամբ, հակված է հեռանալու:» (Մուրա 17 ալ-Իսրաա :81)

1. ԱՐԴՅՈ՛Ք ՂՈՒՐԱՆԸ ՈՒՆԻ ՄԻԼՆՈՒՅՆ ԽՆԴԻՐՆԵՐԸ

Ինչպես մենք տեսնում ենք , Աստվածաշունչը ունեցել է մի շարք խնդիրներ: Ուստի, լինելով ազնիվ և արդար, մենք նույնպես պետք է կիրառենք նմանատիպ հետազոտական չափանիշներ, որպեսզի գնահատենք Ղուրանի իսկությունը: Այլ կերպ, մենք

կհետազոտենք, թե ինչ է գրվել
 դրա մասին և Ղուրանի գրերի
 վկայությունը: Ամեն
 դեպքում, մենք վստահել ենք
 Քրիստոնեական աղբյուրներին
 որպեսզի հասկանանք
 Աստվածաշնչի խնդիրները,
 և մենք չենք վստահի
 հիմանականում Մահմեդական
 աղբյուրներին , դիտելու Ղուրանը,
 քանի որ մեզ կարող են
 մեղադրել կողմնակալության մեջ:
 Այնուամենայնիվ, մենք
 կմեջբերենք մահմեդականների
 ուսումնասիրություններից և ոչ-
 մահմեդականների
 հետազոտությունների
 վկայություններից , **հոգուտ**
Ղուրանի և նրա իսկության: Եվ,

որպեսզի խուսափենք
կողմնակալությունից
,մենք կդիտենք ,թե ինչ են ասում
ոչ մահմեդական գիտնականները
Ղուրանի և նրա իսկության
մասին: Առաջին հերթին, եկեք
տանք Ղուրանի հակիրճ
պատմությունը և որոշ
մեղադրանքներ, որոնք արվել են
ընդդեմ դրա:

Ղուրանը ընթերցել է Մարգարե
Մուհամմեդը (Խ.Ա.Ո.Ն),ով
լինելով ինքնին, անուսում ուներ
գրագիրներ, որպեսզի նրանք գրի
առնեին Ղուրանի տարբերակները
կտորի, քարերի, թամբերի և
արմավենիների տերևների և
այլնի վրա , օգնելու մարդկանց

հիշել այն : Ալ –Բուխարին նշում է հետևյալը.

««Երբ այն լուսաբանվեց,

«Հավասար չէին այն հավատացյալները, ովքեր նստած էին տանը և նրանք , ովքեր պայքարում էին հանուն Ալլահի...»» (Ան-Նիսաա:95)

Մարգարեն (Խ.Ա.Ո.Ն) ասաց.

«Կանչեք Չեյդ իբն Թաբիթին ինձ մոտ և ասացեք նրան բերել թանաքաման և ուսուկրի կտոր, այսինքն թուղթ և գրիչ:» Երբ Չեյդը ժամանեց, Մարգարեն ասաց նրան. ««Գրիր. «Հավասար չեն այն հավատացյալները, ովքեր

նստում են տանը և նրանք , ովքեր պայքարում են հանում Ալլահի:»

Մագադաթները, որի վրա գրառում էին Ղուրանը այնքան սովորական էին, որ Չեյդ իբն Թ-աբիթը հաղորդեց. «Մարգարեյի կենդանության օրոք, մենք սովոր էինք բանաբաղել Ղուրանը կտորի մասնիկներից:»» [94]

Այս գրառված տարբերակները երբեմն տալիս էին այցելող ցեղերին , ովքեր տանում էին սովորելու: Մարգարե

Մուհամեդի (Խ.Ա.Ո.Ն) մահից հետո , շատ Հուժժադներ, նրանք ովքեր հիշել են ամբողջ Ղուրանը, սպանվեցին ընդդեմ հավատուրացների Յամամահի

Ճակատամարտում: Ումար իբն ալ-Խատտաբը, ով երկրորդ ուղղափառ Խալիֆն էր, առաջարկեց առաջին խալիֆ Աբու Բաբր աս-Սադդիքին, որ նրանք պետք է հավաքեն ամբողջ Ղուրանը մեկ գրառված գրքի մեջ , **որպեսզի պահպանեն այն կորստից:**

Չեյդ իբն Թաբբիթը, ով հիմնական գրագիրն էր ,**իր վրա վերցրեց Ղուրանի գրառման առաջադրանքը:** Չեյդը դիմում էր բոլոր նրանց ,ովքեր հիշում էին Ղուրանը և նրանց, ովքեր ունեին կրկնօրինակները, **հաստատելով դրանք այլ վկայությունների հետ:**

Մարգարեյի մյուս
ուղեկցորդներից ,ովքեր օգնեցին
Չեյդին գրառելու և հավաքելու
Դուրանը, իրենք չորս խալիֆները
էին, ինչպես նաև Ուբայ իբն
Քաաբին, Աբդուլլահ իբն
Մասուդը, Մուադի իբն
Չաբալը, Աբու Մուսա ալ
Աշարիին, Մուաուիյա իբն Աբի
Սուֆյանը, Ուբբա իբն Աամիրը,
Աբդուլլահ իբն Արբամը, Խալիդ
իբն Սաիդը և մույսները, **թող
Ալլահը գոհանա նրանցով:**

Մարգարեյի թույլտվությունը ,որ
Դուրանը կարելի է ընթերցել յոթ
տարբեր արաբերեն
բարբառներով, **ավելի ուշ**

առաջնորդեց որոշ տարածայնությունների:

Ուստի Ութմանը, մյուս
ուղեկցորդների հետ
խորհրդակցելուց հետո,
միավորեց մահմեդականներին
մեկ բարբառի ներքո, որը
պատկանում էր Քուրեյշ ցեղին,
որը գործածում էր **ինքը**

Մարգարեն : Դուրանի այս
կրկնօրինակները ուղարկեցին
Իսլամական կայսրության
տարբեր վայրերը որպես հիմք
,**իսկ մյուս բոլոր բարբառներով**
գրվածները ոչնչացվեցին:[\[95\]](#)

Հարկ է նշել, որ այդ գրքերը չեն
այրվել իրենց բովանդակության

շնորհիվ, ինչպես հայտնում են որոշ քրիստոնյա քահանաներ, այլ ավելի շուտ պատճառը այն էր, որ մարդիկ ընթերցում էին **Ղուրանը տարբեր բարբառներով, մի փոքր տարբեր իմաստներով և հասկացությամբ**: Անվերապահ **Քրիստոնյա Ավետարանականները** երբեմն նշում են տեքստերի այրման գաղափարը, որպեսզի ապացուցեն **,որ Ղուրանը արժանացել է նույն փոփոխություններին ինչ Ավետարանը**:

Ղուրանը ընթերցում են մահմեդականները ամեն օր իրենց աղոթքներում և որոշ

մահմեդականներ ընթերցում են ամբողջ Դուրանը երեք օրում, **ոմանք մեկ շաբաթում և շատերը մեկ ամսում:** Քանի որ այն հեշտ է հիշել ,շատ մզկիթներում դուք կարող եք գտնել վեց և ավելի ցածր տարիքի երեխաներ, ովքեր հիշում են ամբողջ Դուրանը ,կամ դրա մեծամասնությունը **,անադարտ արաբերենով:** Համեմատաբար, այս չենք կարող գտնել ամբողջ աշխարհի մեկ այլ դավանանքի, հավատքի, կրոնի, ավանդույթի, **գաղափարախոսության կամ թեորիայի մեջ:** Ոչ մի այլ ուղղության հետևորդ չի կարող նշել այս հիշատակումը **,որը ինքնին ցնցող հրաշք և Դուրանի**

աստվածային ծագման ապացույց

է: Կյանքի ոչ մի այլ ուղղում
երեխաները կամ

մեծահասակները չեն կարող
իմանալ իրենց գրքերը անգիր:

Ղուրանը համարվում է Աստծո
խոսք և ուստի, տրվում է

արժանի, չափազանց մեծ

հարգանք և ուշադրություն և այն
չի կարելի համեմատել պոեզիայի,

առասպելների կամ

պատմությունների հետ: Մեկ

տեքստի, Ղուրանի միջոցով

ամբողջ մահմեդական

կայսրության մեջ ընդհանուր

համաձայնագիրը , դրա

իսկության ամենամեծ

փաստարկն է, որը պարզորոշ

հաստատում է, որ այն պետք է

համաձայնեցված լինի վաղ
ժամանակներից: Բացի այդ ,
պատմության մեջ ոչինչ չկա
գրառված, որը մահմեդականների
մեջ նշում է որևէ փաստարկ
Ղուրանի և նրա տեքստի մասին:
Փաստորեն , բոլոր տարբեր
աղանդները, որոնք ծագել են
Իսլամի վաղ
ժամանակաշրջանում, ինչպիսիք
են Շիա, Քավարիջ, Քուդարիա,
Չահմիյա, Չաբրիյա, Մուրջիյա ,
Մութազիլա և այլն, իրենց
գրերում երբեք չեն նշել, որ
Ղուրանը կտրուկ փոփոխվել է:
Ոչ էլ նրանք եկել են իրենց իսկ
Ղուրանի կրկնօրինակներով,
որպեսզի արդարացնեն իրենց
քաղաքական կամ կրոնական

տեսակետները: Այս ամենը
 լրացուցիչ կշիռ է տալիս
 Ղուրանի բնույթի իսկույթյանը :
 Այս բոլոր աղանդները ստիպված
 են մեջբերել Ղուրանից,
 որպեսզի բանավիճեն իրենց
 պահանջները և դրանցից ոչ մեկը
 երբեք չի հայտնել , **որ Ղուրանը
 անհրակա է:** Փաստը, որ այս
 աղանդները ի վիճակի չեն եղել
 Ղուրանին ավելացնել կամ
 իրագործել որևէ տարբերակ,
 ապացուցում է , **որ
 մահմեդականները Իսլամական
 պատմության վաղ
 ժամանակաշրջանից միաձայն
 միասնական են Ղուրանի մեկ
 տեքստի շուրջ :[96]**

2. ՂՈՒՐԱՆԻ ՁԵՌԱԳԻՐ ԱՊԱՑՈՒՅՑԸ

Առաջին կետը, որը պետք է նշել այն է, որ ձեռագրերի բացակայությունը չի ապացուցում ,որ մահմեդականների մոտ գտնվող Ղուրանը այն չէ, որը լուսաբանվել է Մարգարե Մուհամեդդին:

Երկրորդը, վաղ փաստագրական վկայության առկայությունը փաստորեն չի ապացուցում, որ այս խոսքեր են , որոնք ասվել կամ հասել են Մուհամեդդին, կամ իրոք, մեկ այլ պատմական կերպարի:

Չնայած այս այն է,
որ ցանկանում են Արևմտյան
պատմաբանները, կամ
պահանջում են, այն փաստորեն
պարտադրաբար չէ, **որ վատահեղի
է:** Վաղ սերնդի մահմեդականները,
ներառյալ Մարգարեն, իրոք,
ինքը Մարգարե Մուհամեդը,
ենթադրեցին գիրը որպես
օգտակար գործիք,
ներկայացնելու և տեղեկացնելու,
**սակայն այն երբեք չի
ընդունվել որպես ինքնին էական :**

Դրա օրինակն է այն ,որ երբ
Ումար իբն Խատաբին մոտեցան
Խայրարից հրեաներ, հայտնելով,
որ նրանք ունեն
փաստաթուղթ Մարգարե

Մուհամեդդից, որը
երաշխավորում է նրանց մնալը:
Ումարը ժխտեց այն, համարելով
կեղծ, հիմնավորելով, Մարգարեյի
միջոցով փոխանցված բանավոր
խոսքով, որը կապված է այս
խնդրի հետ:

Այս կարևորում է երեք հարց ի
օգուտ այս քննարկման: Առաջինը,
փաստաթղթի կեղծիքի
հնարավորությունը, երկրորդը,
բանավոր փոխանցման օգուտը և
ձայնային շղթայի կարիքը և
երրորդը, որ, անկասկած, թշնամի
կողմերը չեն ձևավորել
տեղեկության ավելի վստահելի
աղբյուր:

3. ԳՈՅՈՒԹՅՈՒՆ ՈՒՆԵՑՈՂ ՎԱՂ ՂՈՒՐԱՆԱԿԱՆ ՁԵՌԱԳՐԵՐԸ

Մեզ հասած վաղ շրջանի
Ղուրանի իրական ձեռագրերի
ամսաթիվը հասնում է 2-րդ դար:
Ամեն դեպքում, ինչպես նշել է «Դի
Էնթշթեհուդ դե Քորան»
աշխատությունը, գոյություն
ունեն որոշ քանակությամբ
Ղուրանական պապիրուսների
կենտ կտորներ որոնց տարեթիվը
հասնում է առաջին դար:
Նույնպես ,Եգիպտոսի Ազգային
Գրադարանում գոյություն ունի
Ղուրանի ամբողջական օրինակ,
68-րդ դարից, որը պատրաստված
է եղնիկի կաշվից,: Այս օրինակը

նույնպես նշել է Վոն
Դեննֆերը:[\[97\]](#)

Կարծիքները տարբեր են
կապված Խալիֆ Ութմանի
հրամանով պատրաստված
Ղուրանի քանակի հետ: Այն
տատանվում է չորսից յոթ
օրինակի միջև: Տարբեր
մահմեդական գիտնականների
պատմական աղբյուրներից պարզ
է ,որ մի քանիսը կորել են
[հրդեհից](#): Գոյություն ունեն չորս
օրինակ, [որոնք վերագրվում են
Ութմանին](#):

ՏԱՇՔԵՆԴԻ ՁԵՌԱԳԻՐԸ

Ենթադրվում է, որ Տաշքենդում
գտնվող կրկնօրինակը ,որը

նույնպես հայտնի է որպես Մամարղանդի ձեռագիր, կարող է լինել Ղուրանի նույն օրինակը, որը Ութմանը պահել է իր համար և ընթերցել է այն ժամանակ, **երբ նրան սպանել են** : Մաքդունի գիրքը, որը վերնագրվել է «**Տարիխ Ալ-Մուսհաֆ ալ-Ութման ֆի Տաշքենդ**» տալիս է ձեռագրի իսկույթյան մի քանի պատճառներ.

1. Մուս-հաֆը գրված է այն ձեռագրով, որը գործածում էին Հիջրայի առաջին հիսուն տարիներին.

2. Այն գրվել է եղնիկի կաշվի վրա.

3. Գոյություն չունեն որևէ տարբերիչ նշաններ, որոնք վկայում են վաղ ձեռագրերը.

4. Այն չունի ճայնավոր նշաններ, որոնք ներկայացվել են Աբդուլ –Ասուադ ադ- Դուալիի կողմից, ով մահացել է հիջրայի 68 թվականին, առաջարկելով այն փաստը, **որ այն դրանից վաղ է:**

Աբդուր Ռահմեն Լոմաքսը իր «**Ղուրանի Իսկությունը**» աշխատության մեջ նշում է որ Տաշքենդի Ղուրանի թերթերը, որը ուսումնասիրել է Ա. Շեբունին [\[98\]](#), գրվել է «**ոչ ուշ քան Հիջրայի երկրորդ դարի սկզբին:**» Այսպիսով ,նույնիսկ եթե այս

ձեռագիրը Ութմանի
Դուրաններից մեկը չէ, այն իրոք
շատ հին է:

Տաշքենդի փաստաթղթի
առարկությունները, որոնք
վերաբերում են Սուրաների միջև
եղած նկարագարողումների
առկայությանը, կարող է
հասցեագրել ոչ անհրաժեշտ
իմաստը , որը
բնորոշ չէ Ութմանի ձեռագրին:

Հնարավոր է ,որ մեդալիոնները
գործածվել են վաղ
ժամանակներից, կամ դրանք
ավելացրել են ավելի ուշ:
Նմանապես, մատյանի
խախտումը նույնպես

առաջարկում է երկու
հնարավորություններ: Առաջինը,
ինչպես առաջարկում է Լոմաքսը,
հնարավոր է որ ձեռագրերը
վերանորոգվել են , **քանի որ էջերը
խունացել էին**: Երկրորդ
հնարավորությունը այն է , **որ
փաստաթուղթը գրված էր
տարբեր գրերով**: Սամարղանդի և
Տաշքենդի գրերի միջև
տարբերությունները կապված են
էջերի քանակի հետ որոնք
փաստարկներ չեն , որոնք որևէ
ձևով կարող են հերքել այս
ձեռագրերի վաղ ժամանակը կամ
նրանց իրավասությունը գրերին,
**որոնց վրա աշխատում էր Չեյդ
իբն Թաբիթը**:

ՔՈՒՖԻԿ ՉԵՌԱԳԻՐԸ

Քրիստոնյա շատ միսիոներներ և ավետարանականներ պնդում են, որ Ղուրանը Քուֆիկ ձեռագիր չէ, **ուստի այս հայտարարությունը պահանջում է համառոտ վերլուծություն:**

Ղութանյան Ղուրանները՝ գրվել են այս գրերով և այն համարյա անհասկանալի է ժամանակակից արաբերեն ընթերցողին: Գիրը գրվել է առանց համգա, նոկտա, կետ կամ թաշկիլ, այսինքն, **ձայնավոր նշանների:** Սա այդ ժամանակաշրջանի գրելու ոճն էր : Ուստի, ուղիղ գիծը կարող է ներկայացնել Բաա, Թաա, Թհաա,

կամ Յաս տառերը: Միայն ըստ
իմաստի հնարավոր է
այս տառերը և ձայնավորները
տարբերակել: Այդ
ժամանակաշրջանի արարքները
սովոր էին այսպիսի գրերի և
ուստի, պետք է փոխարինեին
համապատասխան տառը կամ
ձայնավորը ըստ
համատեքստի:[\[99\]](#)

Մահմեդական գիտնական ալ-
Քալբաշշհանդին, նշում է , որ
Քուֆիկ գրերը ամենավաղ գրերն
են , որոնց զարգացումից էլ
առաջացել են մյուսները: Նա
գրում է. «Արաբական ձեռագիրը,
Խատր, այն է, որը այժմ հայտնի է
Քուֆիկ անվամբ: Դրանից են

առաջացել բոլոր ներկայիս
գրերը:» [\[100\]](#)

Պայմանները, որոնք եկել են
դիմելու վաղ արարների այս
գրերին , չեն կարող ունենալ
ժամանակագրական
նշանակություն, որոնք դրել են
որոշ ավելի ուշ շրջանի արարներ
և արևմտյան գրողներ: Արդյո՞ք
այդ այն դեպքն է , որը անվանում
է այդ, այսինքն **Քուֆիկ** **Գիրը**,
անհարաժեշտաբար նշում է իր
վերջնական ծագումը: Փաստը այն
է, որ գիրը, որը ավելի ուշ
անվանեցին «**Քուֆիկ**» ավելի վաղ
ծագում ունի, **քան Քուֆա**
քաղաքի հիմնադրումը: Աթիկ
Սիդիքին գրում է. «**Քուֆիկ կամ**

արարական գրերի անկյունային տարբերակը նկատվել է Քուֆա քաղաքի հիմնադրումից մոտ հարյուր տարի առաջ , 638 թվականին, կամ ըստ հիջրայի 17 թվականին, ըստ որի անվանվել է ոճը:»[\[101\]](#)

Այս նշանակում է, որ քաղաքը հիմնվել է հիջրայի 17 թվականին և Քուֆիկ ոճը ծագել է դրանից հարյուր տարի առաջ: Հետևաբար այս հանգեցնում է անհամաձայնության շատ Քրիստոնյա միսիոներների թեորեաների , այնպիսիք են Չոզեֆ 'Չեյ' Սմիթի թեորիան: Այս եզրահանգումը համաձայնեցվել է այլ հեղինակների կողմից; '

Իսլամական Գեղագիտության
 Շքեղություն՝ աշխատության մեջ
 մենք ընթերցում ենք. «Ամեն
 դեպքում, Քուֆիկ գիրը չի կարող
 ծագել Քուֆայում, քանի որ այդ
 քաղաքը հիմնադրվել է հիջրայի
 17 թվականին և 638 թվականին:
 Եվ հայտնի է, որ Քուֆիկ գիրը
 գոյություն է ունեցել մինչ այդ
 տարեթիվը:» [\[102\]](#)

Այս գրերի ծագման կամայական
 ժամանակագրումը նրանց կողմից
 ,ովքեր փորձում են անտեսել
 Իսլամական փաստագրական
 վկայությունը, նույնպես
 հակասում են վաղ
 մանրադրամների և ժայռերի
 վրայի գրություններին , [որոնք](#)

մեջբերել են արևմտյան
հեղինակները : Ըստ Աբդուր-
Ռահմեն իբն Խեյր ալ-Հաջարիի
գերեզմանաքարի գրություն,
Նաբիյա Աբբոթը գրում է.

«Աբդուր-Ռահմեն իբն Խեյր ալ-
Հաջարիի գերեզմանաքարի,
մակագրության տարեթիվը
հասնում է 31/ 652, այդ անշուշտ
Մեքքայինը չէ և կարող է
համարվել որպես Քուֆիկ» [\[103\]](#)

Ուելչը տալիս է 93 թվականը,
Խալիֆ Աբդուլ Մալիքի
ժամանակաշրջանից, ով
կառավարեց 685-705
թվականները, երբ գրվել է Քուֆիկ
գրերով: [\[104\]](#)

Ումեյյադների մանրադրամը,
 դրոշմված Դամասկոսում,
 մակագրվել է Քուֆիկ գրով, **որի
 տարեթիվը հասնում է 107**

թվականը: Մակագրության վրա
 մենք ընթերցում ենք .”Չկա ոչ ոք
 արժանի երկրպագության,
 բացառությամբ Ալլահից ,**Նա
 Մեկն է և չունի գուգրնկեր:**” [\[105\]](#)

Մեկ այլ Ումեյյադների
 մանրադրամ, որը դրոշմվել է
 Ուսսիթում, Իրաքում, գրվել է
 վաղ Քուֆիկ գրով, որի
 տարեթիվն է հիջրայի 108
 թվականը, որը մենք կարող ենք
 տեսնել Բրիտանական
 Թանգարանի 34-**րդ սենյակում:**
 Մակագրությունը ասում է. «Ոչ ոք

չկա արժանի երկրպագության,
բացառությամբ Ալլահի, Նա Մեկն
է և չունի գուգրնկեր:»

ԹՈՓԿԱՊԵՅԻ ՁԵՌԱԳԻՐԸ

Ինչ վերաբերում է Թոփկապեյի
ձեռագրին, գոյություն ունի
Վերսալի Պայմանագրի
հետաքրքիր կետ (հոդված 246).
«Ներկայիս պայմանագրի ուժի
մտնելուց վեց ամիս առաջ,
Գերմանիան կվերականգնի իր
նորին մեծություն թագավոր
Հիջազի, Խալիֆ Ութմանի
Դուրանի բնօրինակը:»

Համարում են , որ այս գրերի
տարեթիվը հասնում է Հիջրայի
առաջին դարը: Դուրսոր

Մուհամմեդ Շայբանին այն համարում է Ութմանական, որին համամիտ է նաև Մուհամմեդ Համիդուլլան:

ՍՏՁՄԲՈՒԼԻ ԻՍԼԱՄԱԿԱՆ ԹՁՆԳԱՐԱՆԸ

Այն չի համարվում բնօրինակ Ութմանական ձեռագիր, սակայն համարվում է բնօրինակի հնագույն կրկնօրինակ: Այն գրվել է Մաքքի գրով և տարեթիվը կարող է հասնել առաջին Իսլամական դարի ավարտը:

ԿԱՀԻՐԵՅԻ ՀՈՒՍԵՅՆ ՄՉԿԻԹԸ

Այս բոլոր ձեռագրերից ամենահին է և համարվում է կամ բնօրինակը կամ լրացուցիչ կրկնօրինակը ,
Մադինի գրերի նմանությամբ: Այն վերագրվում է Ալի Իբն Աբի Տալիբին և գրվել է վաղ Քուֆիկ գրով, որը գործածել է Ալին և նույնիսկ հնարավոր է , որ այն Ալիի ձեռագիրն է, **Ալլահը գիտի:**

ԱՅԼ ՂՈՒՐԱՆԱԿԱՆ **ՁԵՌԱԳՐԵՐԸ**

Գոյություն ունեն այլ Ղուրաններ, **որոնք վերաբերում են Ալիին:** Իբն Նադիմ ադ իբն Այն Աբան հայտնում է , որ Ալին գրել է երեք Ղուրան, որոնցից մեկը գտնվում է Դար ալ- Քութում, **Նաջաֆում:**

Դրա վրա գրված է . «Ալի Իբն Աբիի Թալիբը գրել է հիջրայի 40 թվականին:»

Գոյություն ունեն Ղուրանական Ձեռագրեր, որոնք վերաբերում են Հաջջաջ իբն Մուավիային 49 թվական, և Ուքբա իբն Ամիրին 52 թվական, որոնք գտնվում են Թուրքիայի տարածքում: Այս թեմայի հետ կապված լրացուցիչ տեղեկություններ կարելի է գտնել Տարեկ ալ-Խատիմ ալ- Արաբիի կամ Դոկտոր Սալահուդդին ալ- Մունաջիդի աշխատություններում:

Հարկ է նշել, որ այսօր, այս ձեռագրերում գոյություն չունի

որևէ շեղում Ղուրանից:
Գերմանիայի Մյունխենի
Համալսարանի Ղուրանի
Ուսումնասիրման
Հաստատությունը ամբողջ
աշխարհից հավաքել և
համեմատել է Ղուրանի 42,000
լիարժեք և ոչ լիարժեք
կրկնօրինակներ :

Ուսումնասիրության հիսուն
տարի անց , նրանք զեկուցեցին,
որ տարբեր կրկնօրինակների
միջև գոյություն չունեն որևէ
տարբերություններ,
բացառությամբ
գրագիրների սովորական
սխալների, որոնք հեշտորեն
կարելի է պարզել:
Հաստատությունը ավիրվեց

Երկրորդ Համախարհային
Պատերազմի ժամանակ
ամերիկյան ռմբակոծությունից:

4. Ի՞ՆՉ ԵՆ ՂՍՈՒՄ ՈՉ-
ՄԱՀՄԵԴԱԿԱՆ
ԳԻՏՆԱԿԱՆՆԵՐԸ ՂՈՒՐԱՆԻ
ՄԱՍԻՆ

Մենք կցանկանանք նշել , թե ինչ
են ասել Ղուրանի մասին Իսլամի
հայտնի ոչ մահմեդական
գիտնականները: Նրանք այն
գիտնականներն են, ովքեր
արմատական առասպելաբան
արևելագետների
մեծամասնություն տեսակին չեն
պատկանում: Այսպիսի, տվյալ
հարցի մի քանի հեղինակների

հակիրճ քննարկումները կլինեն
բնորոշ այս խնդրին և դրա
աստվածային բնույթին:

Ա. Ադրիան Բորչեթ-

«Մուհամմեդի մահից հետո
Ղուրանի փոխանցումը էությունը
ստատիկ, այլ ոչ թե օրգանական
էր: Գոյություն ունեւ մեկ տեքստ
և ոչինչ էական, նույնիսկ իբրև
չեղյալ նյութեր չէր կարող դուրս
մղվել կամ ավելացվել: Այս
վերաբերում էր նույնիսկ վաղ
շրջանի Խալիֆներին: Այն
գիտնականների ջանքերը, ովքեր
փորձում էին վերակառուցել
գրավոր տեքստի որևէ
հիպոթետիկ բնօրինակ
տարբերակները, հանդիսանում

էին որպէս Մահմեդական սուրբ գրութեան կէս իմաստի անտեսողներ:» [\[106\]](#)

Բ. Արթուր Չ. Արբերի - «Բնօրինակ ,կարծես պարզունակ գրելու մեթոդի ուղղախոսական փոփոխութիւններից զատ, նախատեսված էր մատուցել միանշանակ և հեշտ առաջադրանք ընթերցելու և սովորելու: Քսաներորդ դարում տպագրված Ղուրանը , ճիշտ նույնն է , ինչ լիագործել է Ութմանին 1300 տարի առաջ:» [\[107\]](#)

Գ. Չոն Բ. Թեյլոր - «Ուստի, մենք համոզված ենք, որ Ղուրանի

տեքստը ,որը մենք ունենք այսօր, որքան մարդկայնորեն որ հնարավոր է ,նույն տեքստն է , որը հաստատվել է Մարգարեյի մահից մի քանի տարի անց:» [\[108\]](#)

Գ. Հարրի Գայլորդ Դորման - «Այն Աստծո բառացի լուսաբանումն է, որը ուղղվել է Մուհամմեդին Գաբրիելի կողմից, որը կատարյալ է ամեն տառի մեջ: Այն հանդիսանում է ընդմիշտ ներկա հրաշք, որը վկայում է ինքն իրեն և Աստծո Մարգարե Մուհամմեդին: Դրա հրաշագործ որակը բնակվում է ոճի մեջ այնքան կատարյալ և վեհ, որ ոչ մարդը ոչ էլ ջինը չեն կարող արարել անգամ մեկ գլուխ, որպեսզի կարողանան

համեմատել գլխի սեղմությանը
և ուսուցանման իր
բովանդակությանը, ապագայի
մարգարեություններով և
զարմանալիորեն ճշգրիտ
տեղեկություններով, որոնք
անուսում Մուհամմեդը , երբեք
չէր կարող հավաքագրել իր իսկ
համաձայնությանը:» [\[109\]](#)

Ե. Լաուրա Վեջիա Վազլիերի -
«Ընդհանուր առմամբ, մենք
այնտեղ գտնում ենք
իմաստության հավաքածու, որը
կարող են որդեգրել ամենաուսյալ
մարդիկ, փիլիսոփաներից
լավագույնները և ամենա
արհեստավարժ քաղաքագետներ
ը... Սակայն գոյություն ունի

Ղուրանի մեկ այլ ապացույց, այդ
այն փաստն է, որ ներկայացվել է
անձեռնմխելի դարերի ընթացքում
, իր լուսաբանումից սկսած մինչ
ներկա օրերը....: Մահմեդական
աշխարհում մարդիկ ընթերցելով
և վերընթերցելով այն, չեն
ձանձրացել, այլ հակառակը ,
կրկնության շնորհիվ, **այն դարձել
է օր օրի ավելի սիրելի: Այն
անեցնում է հարգանքի և վախի
զգացում այն անձի մոտ, ով
ընթերցում կամ լսում է այն:»**[\[110\]](#)

Զ. Հ. Ա.Ռ. Գիբբ - «Այդ դեպքում,
եթե Ղուրանը

Մուհամմեդի շարադրանքն է ,
մեկ ուրիշը կարող է մրցակցել:

Թող նրանք գրեն նմանատիպ

տաս տարբերակ: Եթե նրանք չկարողանան, և ակնհայտ է ,որ նրանք չեն կարող ,սպա թող նրանք ընդունեն Ղուրանը որպես ակնհայտ փաստագրական հրաշք:»[\[111\]](#)

Է. Ջ. Մարգուլիութ -

«Ղուրանը թույլատրելի ձևով կարևոր դիրք է գրավում գրավում աշխարհի կրոնական գրքերի մեջ: Չնայած այն, այս դասակարգին պատկանող ամենաերիտասարդ դարաշրջան կազմող աշխատությունն է, , այն չի զիջում հրաշագործ ազդեցությամբ ,որը ներկայացնում է մարդկանց մեծ մասաներին: Այն արարել է ամբողջական, սակայն

մարդկային մտքի նոր փուլ և կերպարի թարմ տեսակ: Սկզբում այն վերափոխեց Արաբական թերակղզու բազմատեսակ անապատային ցեղերին, հերոսների ազգի և այնուհետև շարունակեց արարել Մահմեդական աշխարհի ճնշող քաղաքա-կրոնական կազմակերպություններ, որը ամենամեծ ուժերից մեկն է, որի հետ Եվրոպան և Արևելքը պետք է հաշվի նստեն այսօր:» [112]

Ը. Դոկ. Շտեյնգաս -

«Աշխատանք, որը առաջ է կոչում այնպիսի հզորությամբ և թվացյալ անմրցունակ զգացմունքներով նույնիսկ

հեռավոր ընթերցողին, հեռավոր
ինչպես ժամանակը և ավելին քան
մտավոր զարգացումը -

աշխատանք , որը ոչ միայն
գրավում է նողկանք , որը նա
կարող է սկսել իր ընթերցմամբ,
սակայն փոխում է այդ հակառակ
զարմանքի և հիացմունքի

զգացմունքի , այսպիսի
աշխատանքը իրոք, պետք է լինի
մարդկային մտքի հիասքանչ
արտադրանք և մարդկության
ճակատագրերի

ուսումնասիրողների գիտակից
դիտորդի բարձր

հետաքրքրության խնդիր :

Այստեղ, ուստի, դրա էությունը
որպես գրական արտադրանք ,
միզուցե չպետք է չափել որոշ

կանխակալ սուբյեկտիվ և
գեղագիտական ասուլյթներով,
այլ հետևանքներով, որը այն
ներկայացնում է Մուհամմեդի
ժամանակակիցների և
հայրենակիցների մեջ: Եթե այն
խոսում է այնքան հզոր և համոզիչ
իր ունկնդիրների սրտերի հետ ,
ինչպես կենտրոնախույս գողում և
թշնամական տարրերի մեկ
համաձայնեցում և լավ
կազմակերպված մարմին , որը
կենսունակ է իր գաղափարներով ,
հեռու նրանցից, որոնք մինչ
այժմ կառավարում են
արաբական միտքը , ապա իր
պերնախոսությունը կատարյալ է ,
պարզապես, որովհետև այն
արարել է քաղաքակիրթ ազգ,

վայրի ցեղերից և թարմություն է
մտցրել պատմության հին շնչի
մեջ:»[\[113\]](#)

Թ. Արթուր Չ. Արբերի -
«Փորձելով ջանք գործադրել
զարգացնելու իմ նախորդների
ներկայացրածին և ներկայացնել
որևէ բան, որը կարող է ընդունվել
որպես արձագանք, ամեն
դեպքում հազիվ թե լինի
Արաբական Ղուրանի վսեմ
հռետորարանությամբ, ես
դժվարություններով
ուսումնասիրում եմ խճմուռի և
հարուստ
բազմազանությամբ ուրվերը,
որը առանձնացած է ուղերձից և
կազմում է Ղուրանի անհերքելի

հայտնությունը անցնելու մարդկության ամենամեծ գրական գլուխգործոցների շարքերը... այս շատ բնորոշ գիծ է - « այդ աննման սիմֆոնիան» ինչպես հավատացյալ Փիքթհալը նկարագրել է Սուրբ Գիրքը «որի հնչյունները շարժում են մարդու արցունքները և զմայլանքը» - համարյա ամբողջովին արհամարհանքի է ենթարկվել նախորդ թարգմանիչների կողմից : Ուստի զարմանալի չէ, որ ինչ նրանք կերտել են հնչում է տխուր և իսկապես պարզ, ի համեմատություն շքեղ զարդարված բնօրինակի:»[\[114\]](#)

Այլ գիտնականները, ովքեր համապատասխանում են այս դիրքին Ղուրանի մասին, ներառելով Մոնթգոմերին, Ութին, Գուլյիամեին, **Գլուբին և Փարեթին**: Աբդուր-Ռահմեն Գրինը նշում է , որ «այդ հեղինակների ժառանգությունների անտեսումն է ,որը պատճառ է հանդիսացել տարամտման ներկա արմատական առասպելաբանների հեղինակավոր դիրքից [\[115\]](#) և առաջնորդել է իրենց թեորիաների միաձայն ժխտման ավելի հավասարակշռված քննադատությամբ:» [\[116\]](#)

[1] Այս Գրքի, «Նիկիայից Առաջ» բնօրինակը ավարտվել է 1998 թվականին Պողոս Ադդայի և Թիմ Բոուսերի կողմից, և Աբդուլ Հակ և Աբդուռ-Ռահմենի կողմից վերանայվել է Դավայի բաժնում.

[2] Սա հայտնի և յուրահատուկ խումբ է, որը ներառում է Լոնդոնի Ֆունդամենտալիստ ավետարանական Զրիստոնյաների լայն շրջան, ովքեր քարոզում են ավետարանական Զրիստոնեությունը, Լոնդոնի

Հայդ Փարք Խոսնակների
Անկյունում.

[3] Հայքքի Ռայսեն «Հիսուսի
նկարագիրը Դուրանում» 1980,
Էջ.127

[4] Բրիստոնեությունը և
Աշխարհի Կրոնները –
Երկխոսության ուղղիները
Իսլամի, Հինդուիզմի և
Բուդդայականության հետ, 1986
թվական, էջ.124

[5] Աստվածաբանությունը և
Պատմությունը Հրեական
Բրիստոնեությունում, 1949 էջ.342

[6] Տես. Ադրիան Ռելանդ,
Աշխատությունները վերաբերում

Էն Մահմեդականությանը, 18-րդ դար էջ.215-22, նույնպես Ու. Ս. Գարնեթ, Ֆրենսիս Դեյվիդ, Միասնականության Հիմնադիրը, 1941, Ռ. Հ.Բայնթոն, Որսված հերետիկոսները 1953, Դ. Բ. Փեյք, Միասնականության Գազարթնակետը, 1957, էջ. 5-6

[7] Սա մի գլուխ է չտպագրված Դաուա գրքից, Մինչ Նիկիյա , որը գրվել է Թիմ Բոուսար, Աբդուռ-Ռահմենը, և Փոլ Ադդասեն, Աբդուլա Հակկը , [երբ նրանք սովորում էին Լոնդոնի համալսարանի Արևելյան և Աֆրիկյան ուսուցանման դպրոցում:](#)

[8] Հատոր 1. Էջ.11

[9] Ջոն Թոլանդ, Նագովրեցիները 1718, էջ. 18: Այն կարելի է գտնել Բրիտանական Գրադարանում

[10] Ջ, Սթիվենսոն, Նոր Օսեթիուս, Փաստաթղթեր, որոնք նկարագրում են Եկեղեցու Պատմությունը Մ.Թ 337 թվականին: Լոնդոն 1957, էջ.82

[11] 1982. Էջ.409

[12] Ձեռագրերը հայտնաբերել է եգիպտացի Մուհամեդ Ալի անունով մի հողագործ, Նագ Համմադի վայրում: Ձեռագրերը ուսումնասիրել է Ֆրանսիացի գիտնական և հնություն գիտակ

Ժան Դորեսը, ով աշխատում էր
Կահիրեում.

[13] Նոր Եսեփիում, էջ.81-82

[14] Նրա հետևորդները հայտնի
են որպես Կորնթացիներ

[15] Նոր Եսեփիում, էջ. 96

[16] Լեոնարդ Չորջ,
«Հերտիկոսների և
հերետիկոսության
հանրագիտարան» 1995 և Նոր
Եռւսուբիում էջ 47-48, 96,101-102
և 152

[17] Բրյում Մեթագեր և Մայքլ Դ.
Քուլգան, Աստվածաշնչի
Օքսֆորդյան Ընկերակիցը

,Օքսֆորդի Համալսարանական
Տեղեկատվություն 1993, էջ.74

[\[18\]](#) Իբիդ

[\[19\]](#) Աստծո Միասնական
գաղափարը և Հիսուսի
մարգարեական մարդկային
բնույթը հիմք հանդիսացավ շատ
վաղ ժամանակաշրջանի
համայնքների, [ապրել ըստ
Հիսուսի ուսմունքների](#): Այդ
համայնքներից են Էբիոնիթները,
Նազարովեթցիները,
Սերինթիացիները,
Բասիլիդացիները,
Կարպոքրաթիացիները,
Հիթսիսթարիացիները ,

Սուլմնաչիացիները և Էլկեսաստացիները:

[20] Առաքելական Հայրերը
1950թվական

[21] Այլընտրանքային
Ծառայությունների Գիրք 1980

[22] 1899, էջ.33-37

[23] Ջ.Ռ.Հարրիս Կելսուսը և
Արիստեդեսը 1921

[24] Կրոնների Հանրագիտարան
էջ. 576

[25] Նրանք հավատում են կույս
ծննդին և որ Հիսուսը Հրեա
ժողովրդի մարգարեն և Մեսսիան
էր :

[26] Քոմթոնի Հանրագիտարան,
«Քրիստոնեություն»
Ընտանեկան Գրադարան 1997,

[27] Կրոնների Հանրագիտարան,
Էջ.576

[28] Հանս Յթհակիմ Շոփս.
«Աստվածաբանությունը և Հրեա
Քրիստոնեության
Պատմությունը;» 1949. Էջ.342

[29] Հանս Քունգ.
«Քրիստոնեությունը և Աշխարհի
Կրոնները. Իսլամի, Հիդուիզմի,
Բուդդայականության
Երկխոսության ուղղին» 1986, էջ
24

[30] Ջոն Թոլանդ.

«Նազովրեցիներ» 1718 էջ 73-76.

Գիրքը կարելի է գտնել

Բրիտանական Գրադարանում

[31] Ադրիան Թաթչեր, «Իրական
անձ, Իրական Աստված» Լոնդոն
1990, էջ 77

[32] Դեյվիդ Բրաուն

«Աստվածային Երրորդություն»

1985 էջ.108

[33] Իբիդ էջ.106

[34] Մայքլ Ռամսի «Հիսուսը և
ապրող անցյալը» 1980 էջ.39

[35] Իբիդ էջ.43

[36] Ջեյմս Բարր «Արբա, Հայր»
Աստվածաբանական Ամսագրում-
հատոր 91, համար 741;1988

[37] Ջեյմս Դունն ,
Քրիստոսաբանությունը
Գործածության մեջ , էջ.60

[38] Բրայան Հերլեվեյթ
«Վերամարմնավորում» 1987, էջ
74

[39] Սանդերս, Հիսուսը և
Հուդայականությունը, 1985 էջ.240

[40] Նոր Կաթոլիկ
Հանրագիտարան, հատոր 14,
էջ.295

[41] Բրյուս Մեթսգեր և Մայքլ Դ.
Քոիգան. Օքսֆորդյան

Ընկերակցությունը
Աստվածաշնչում. Օքսֆորդի
Համալսարանական
Տեղեկատվություն, էջ.782-783

[42] Ջոն Մաքքենզի,
Աստվածաշնչի Բառարան. էջ.899

[43] Դեյվիդ Լիլ
Ջեֆրի, Անգլիական
Գրականությունում
Աստվածաբանական Ավանդույթի
Բառարան. էջ. 785

[44] Ֆ.Ջ Ուիլքեն,
Քրիստոնեականություն

[45] Աստվածաշնչի Թագմանչաց
Բառարան Հատոր 4, էջ. 711

[46] Իբիդ էջ. 871

[\[47\]](#)

Էրդերմանս Աստվածաշնչային
Բառարան էջ. 1020

[\[48\]](#) Չեյնս Բենթլի, Սինայ Լեռան
Գաղտնիքները, էջ. 30-33

[\[49\]](#) Քենեթ Բրեգ. Մինարեթի
Կանչը էջ. 277

[\[50\]](#) Չեյնս Բենթլի, Սինայ Լեռան
Գաղտնիքները էջ. 117

[\[51\]](#) Երեմիայի գիրք 8:8-9

[\[52\]](#) Ֆրեդերիկ Բենյոն . Մեր
Աստվածաշունչը և Հնագույն
Գրերը

[\[53\]](#) Սեպտեմբերի 8, 1957

[54] 'Հիսուս Սեմինար', Ռոբերտ
Ու. Ֆունկ և Ռոյ Ու. Հուվեր.
'Հինգ Կտակարաններ' 1993 էջ.
533-537

[55] Իբիդ. էջ.5

[56] Իբիդ էջ.6

[57] Իբիդ էջ.9

[58] Աստվածաշնչի Փիկի
Մեկնաբանությունը էջ. 633

[59] Բրիտանիկա
հանրագիտարան , 12-րդ
Հրատարակություն, հատոր 3, էջ.
643

[60] Քենյոն, Եյր և Սփորթսուդ,
Մեր Աստվածաունչը և Հին
Ձեռագրերը էջ.3

[61] Բարթ Էիրման. Գրերի
Ուղղափառ Կոռուպցիան էջ. 27

[62] Ջոն Թոլանդ Նագովրեցիներ
1718, էջ 73

[63] Գրերի Ուղղափառ
կոռուպցիա էջ. 27-28

[64] Մեր Աստվածաշունչը և Հին
Ձեռագրերը էջ.7-8

[65] Մ. Ա.Յուսսեֆ Մեռյալ Ծովի
Մագաղարները, Բարնաբայի
Կտակարանը և Նոր
Կտակարանը էջ.81

[66] Գողֆրեդ Հիզզիմս

[67] Ջեյմս Բենթլի. Սինա Լեռան
Գաղտնիքները, էջ.117

[68] Օքսֆորդ Պրեսս

[69] Այստեղ մենք նկատում ենք ,
որ նույնիսկ Աստվածաշնչի
կրկնօրինակների
ներածությունները ,
ուսումնասիրված
Քրիստոնյաների կողմից ,
ընդունում են ,**որ փոխանցված
Աստվածաշունչը վատահեղի չէ:**

[70] Էդվարդ Գիբբոն, Հռոմեական
Կայսրության մայրամուտը և
Անկումը , հատոր 4 էջ. 418

[71] Գրեհեմ Սթենթոն,
Ճշմարտության Ավետարան 1997,
Էջ 200-202

[72] Աստվածաշնչյան
Հնեաբանական Գրախոսություն ,
Հոլնվար, Փետրվար 1997

[73] Նոր Կտակարանի
Ուսումնասիրություններ, հատոր
43, Հուլիս 1977 էջ. 317-346

[74] Կտակարանի
Ճշմարտություն էջ. 197

[75] Հատոր 107,1995 էջ. 73-80

[76] Թինդեյլի Տեղեկագիր.
Հատոր 46 1995թ. Էջ.251-285

[77] Բացատրական
Ժամանակներ Հատոր 107
1995թվ. Էջ.40-43

[78] Բրյուս Մեթագեր և Մայքլ Դ.
Քուզան. Աստվածաշնչի
Օքսֆորդյան ընկերակիցը,
Օքսֆորդի Համալսարանական
Տեղեկատվություն, 1993 թվ. Էջ
758-759

[79] Ռոբերտսոն. «Հեթանոս
Քրիստոնյաները» էջ. 338

[80] Պալատական Ընդհանուր
տեղեկանք
՝Առասպելաբանություն՝ 1991, էջ.
132

[81] Էդվարդ Գիբոն. Հռոմական
Կայսրության Անկումը և
Կործանումը. Հատոր 2 էջ. 383

[82] Սրա հետ կապված Գեգա
Վերմեսը գրում է. «Իր 'Աստծո
Որդի և 'Ամենաբարձրայլի որդի»
արտահայտությամբ, որը նման է
Ղուկասի ,1,32,35
տարբերակներին, վերջին քսան
տարիների հայտնի և
ուսուցանված ենթադրությունն է:
Մինչ փաստաթղթի հանրության
հասնելը չորս մրցակից
գաղափարներ են հասել:» Վերմես
, Մեռյալ Ծովի Մագաղաթները
անգլերեն, 1995 թվական:

[83] Դուլն,
Քրիստոսաբանությունը
գործնականում

[84] Իբիդ էջ. 17

[85] Ջոսելին Ռիս, Շեքին Քրիդա –
Կուլյա ծնունդի Դոկտրինը 1922թ.
Էջ.115-116, գլուխ 3

[86] Ռ.Ի. Ուիրթ, Իսիս Հունա
Հռոմեական Աշխարհ. Նյու Յորք,
Քորնել Համալսարանական
Տեղեկատվություն 1971թ. Էջ.81

[87] Դանիթա Ռեդ. «Եվրոպայի
Սևամորթ Մադաննաները-
Աֆրիկյան Իսիսի տարածումը»
Իվան Վան Սերթինայի
խմբագրմամբ, Աֆրիկյան

ներկայությունը Վաղ
Եվրոպայում, 1996 էջ.117

[88] Բափանարի և Մոսս «Մոր
Երկրպագությունն սևամորթ
Կուլյաի Որոնումը , Նա սևամորթ է
, որովհետև նա սևամորթ է:»

Ջեյմս Փրիսթոն, Մոր
Երկրպագությունը –Թեմա և
Տարբերակ . 1982թ. էջ.53-74

[89] Դանիթա Ռեդ

[90] Ստեֆան Բ, Բափանարի և
Լեոնարդ Ու. Մոսս "Սև
Մադոննա. Մշակույթային
ընդունման օրինակը" Գիտական
Ամսեկան, հատոր.73 1953 էջ. 319-
24

[91] Իսլամը և Քրիստոնեությունը
ժամանակակից աշխարհում

[92] Որպես ժամանակակից
մարդկային և նորաձև միտում,
Արևմուտքում ընդունում էին
Բուդդայականություն, որպես
այլընտրանքային ոճ, ընդդեմ
արդյունաբերական և հոգևոր
կառուցվածքների, որպես

«Բուդդայական ուղղու»

մեջբերման գիտակցում: Չնայած
Բուդդան երբեք չի ասել
մարդկանց երկրպագել իրեն և
երբեք չի հայտնել իրեն որպես
Մեկ Ճշմարիտ Աստված , ով
արժանի է երկրպագության,
աշխարհի բուդդայականների
մեծամասնությունը երկրպագում

են նրան , կառուցում են
 հսկայական տաճարներ և
 արձաններ:

Երկրպագության, սովորույթների
 ց է խոնարհվելը, գետին
 տարածվելը և Բուդդայից
 օգնություն խնդրելը: Մինչդեռ
 շատ Բուդդայականներ կասեն, որ
 նրանք չեն երկրպագում
 Բուդդային և որ իրենց ուղղին
 «իրական ներքին խաղաղության
 և հոգևոր ուղղին է:» Չնայած
 շատ երիտասարդներ և
 Արևմտյան համալսարանների
 ուսանողներ ընդունում են
 Բուդդայականությունը,
 հետևելով այնպիսի ֆիլմերի
 ինչպիսիք էին օրինակ «Յոթ Տարի
 Տիրեթուն» ֆիլմը, Բուդդայական

իրականությունը անհայտ է:

Օրինակ 20-րդ դարում Տիբեթյան Բուդդայականները անթույլատրելի էին համարում հեծանիվը, որը ամբողջովին դեմ էր առաջխաղացմանը;

[93] Դոկ. Աբու Ամինահ Բիլալ Ֆիլիփս. 'Հիսուս Բրիստոսի ճշմարիտ Ուղերձը' Դար-Ալ – Ֆատահ 1996, էջ. 60-61

[94] Ալ-Հակիմ

[95] Ավել իմանալու համար տես. Աբու Ամնար Յասիր Քադիի «Ղուրանի Գիտության Ներածություն» Բիրհինգամ. Ալ-Հիդաայահ 1420,1999 էջ. 135-139

[96] Գաղափարը, որ Ղուրանը փոփոխություն է ենթարկվել , ծագել է ժամանակակից դարաշրջանում: Շիայի հերետիկ աղանդները, օրինակ, հայտնում են , որ Ղուրանը փոփոխություն է ենթարկվել Շաբաբայի կողմից: Շիա գրող ատ-Տարարսին գրեց 'Ֆեյսալ ալ-խիտբան, որում նա նա մեջբերեց ժամանակակից շիա գիտնականների մեջբերումներ , ովքեր հայտնել են , որ Ղուրանը ենթարկվել է փոփոխության: Նույնպես, Ահմադիյա ոչ մահմեդական աղանդը , որը հիմնվել է Հնդկ հերետիկոս և ոչ մահմեդական Ղուլամ Ահմեդի կողմից 19-րդ դարում, նույնպես

ունի իր իսկ Ղուրանը,
որում փոփոխել են Ղուրանի
տարբերակները , շնորհիվ իրենց
արաբերենի չիմացության:

[97] Ահմեդ Վոն Դեննֆեր «Ուլում
ալ-Բորան» 1983

[98] Ռուս գիտնական, ում
զեկույցը Տաշքենդի ձեռագրերի
կազմավորման մասին հիմնված է
Իսահակ Մենդելսոնի զեկույցի
վրա, նույն տեքստի, որը կոչվում է
Կոլումբիայի

Համալսարանի Սամարղանդի
քուֆի Ղուրանի Կրկնօրինակ:
Մահմեդական Աշխարհը
Քրիստոնեական տեսանկյունից.
Հատոր 30 1940թ.

[99] Ղուրանի Գիտության
Ներածական. էջ. 141

[100] Քիթաբ ուլ-Աշա, հատոր.3
էջ.15

[101] Իսլամական գեղագրության
Պատմությունը էջ.9

[102] Սիջելմասի և Խատիբի էջ.
97

[103] Աբբոթ. «Ծագումը և
Չարգացումը» էջ. 19

[104] Ուելչ, «Մահմեդական
Աշխարհի Գեղագրական
Արվեստը» էջ.44

[105] Բրիտանական թանգարան.
Սենյակ 34

[106] 'Ղուրանի թարգմանության
Պատմության Մոտեցումները ' Էջ.
44

[107] Ղուրանի
ներածությունից մինչ
թարգմանությունը

[108] Մտքեր Իսլամի Մասին

[109] Իսլամը Հասկանալու
Ուղղով՝ Նյու Յորք 1948թ. Էջ.3

[110] 'Ափոլոզի դե Իսլամիսմե՛ջ.
57-59

[111] 'Մահմեդականություն՝ Էջ.42

[112] Ջ. Մ. Ռոդուել «Ղուրանը»
1977թ. Էջ.vii

[113] Թ. Փ. Հյուս «Իսլամի
Բառարանը» էջ. 526-528

[114] «Ղուրանի
Թարգմանությունը» 1964

[115] Ինչպիսիք են Պատրիսիա
Քրոնը, Մայքլ Քուլքը,
Ուանսբորոն, Անդրյու Ռիփոն եթ
ալը

[116] Աբդուր –Ռահմեն Գրին
՝Հեղինակավոր
Մեկնաբանում՝Մաս 2 Արդյո՞ք
անկազմակերպ Ղուրանի Բետտա
Տարբերակ: - Սմիթը և Ղուրանը ,
Ձեռագիր Վկայություն